

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.ms.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] - Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.ms.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] - Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA POROWSKI przeciwko POLSCE

(Skarga nr 34458/03)

WYROK

STRASBURG

21 marca 2017 r.

OSTATECZNY

21/06/2017

*Ten wyrok stał się ostateczny zgodnie z art 44 ust. 2 Konwencji.
Może podlegać korekcie wydawniczej.*

W sprawie Porowski przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba w składzie:

Ganna Yudkivska, *Przewodniczący*,

Vincent A. De Gaetano,

András Sajó,

Nona Tsotsoria,

Krzysztof Wojtyczek,

Egidijus Kūris,

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, *sędziowie*,

and Marialena Tsirli, *Kanclerz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 lutego 2017 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 34458/03) wniesionej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez polskiego obywatela, Dariusza Porowskiego („skarżący”) w dniu 26 listopada 2001 r.

2. Rząd Polski („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika J. Wołosiewicza, a następnie przez J. Chrzanowską z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucał, że jego tymczasowe aresztowanie było niezgodne z prawem oraz że przekraczało „rozsądny termin”. Skarżył się też na cenzurę obejmującą jego korespondencję z obrońcą oraz na rzekomą nierzetelność i nieuzasadnioną długość trzech postępowań karnych przeciwko niemu oraz osobom trzecim.

4. W dniu 14 września 2006 r. Trybunał postanowił przedstawić skargę Rządowi. W dniu 17 lutego 2009 r. sprawa została zakomunikowana Rządowi dla przedstawienia uzupełniających obserwacji w zakresie dodatkowej skargi, która została złożona przez skarżącego w dniu 20 stycznia 2003 r.

FAKTY

5. Skarżący urodził się w 1964 r. i mieszka w Otwocku.

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Pierwsze postępowanie karne przeciwko skarżącemu i jego tymczasowe aresztowanie (sygn. II K 414/02)

6. Skarżący został zatrzymany w dniu 11 czerwca 2000 r.

7. W dniu 12 czerwca 2000 r. Sąd Rejonowy w Jarosławiu (Sąd Rejonowy) tymczasowo aresztował skarżącego na podstawie podejrzenia, że razem z dwoma współsprawcami usiłował wymusić pieniądze od J.G. i M.G., pozbawiając rzekomych pokrzywdzonych wolności i grożąc, że ich zabije.

8. Następnie, tymczasowe aresztowanie skarżącego było przedłużane przez Sąd Rejonowy w Jarosławiu w dniach 9 października i 29 grudnia 2000 r. oraz 3 kwietnia, 25 czerwca, 18 września i 29 października 2001 r. Zażalenia na te postanowienia wnoszone przez skarżącego zostały odrzucone.

Sąd Rejonowy w Jarosławiu uzasadniał swoje postanowienia o zastosowaniu, a później przedłużeniu środka zapobiegawczego, mocnymi dowodami przeciwko skarżącemu, prawdopodobieństwem orzeczenia surowej kary w wypadku skazania oraz ryzykiem ukrycia się lub ucieczki w razie zwolnienia go. Według sądów krajowych, to ostatnie ryzyko było realne w świetle faktu, że w przeszłości skarżący rzadko mieszkał pod swoim stałym adresem.

9. W dniu 13 grudnia 2001 r. Sąd Rejonowy w Jarosławiu uznał skarżącego za winnego popełnienia zarzuconych czynów i skazał go na karę pięciu lat pozbawienia wolności. Okres, który spędził w areszcie, a mianowicie jeden rok, pięć miesięcy i trzy dni (od 11 lipca 2000 r. do 13 grudnia 2001 r.) został zaliczony na poczet orzeczonej kary.

10. W dniu 23 kwietnia 2002 r. Sąd Okręgowy w Krośnie uchylił ten wyrok i przekazał sprawę do sądu pierwszej instancji.

11. Tymczasowe aresztowanie skarżącego kontynuowano na mocy orzeczeń Sądu Okręgowego w Krośnie z dnia 22 marca 2002 r. oraz Sądu Rejonowego w Jarosławiu z dnia 4 czerwca i 8 października 2002 r. oraz 9 stycznia, 3 kwietnia, 7 lipca i 9 października 2003 r.

Na tym etapie postępowania sądy krajowe odwoływały się do pierwotnych podstaw aresztowania skarżącego. Odnosiły także, że trwała rozprawa oraz że opóźnienia wystąpiły z przyczyn niezależnych od sądu.

Zażalenia na te postanowienia zostały odrzucone, tak samo jak próśby o zwolnienie złożone przez skarżącego i jego obrońcę.

12. W dniu 7 listopada 2003 r. Sąd Rejonowy w Jarosławiu uznał skarżącego za winnego popełnienia zarzuconych czynów i skazał go na karę pięciu lat pozbawienia wolności. Okres, który spędził w areszcie, a mianowicie trzy lata, trzy miesiące i dwadzieścia siedem dni (od 11 lipca 2000 r. do 7 listopada 2003 r.) został zaliczony na poczet orzeczonej kary.

13. W dniu 23 marca 2004 r. Sąd Okręgowy w Krośnie utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji wobec skarżącego.

14. W dniu 9 grudnia 2004 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację skarżącego.

15. Przez cały czas trwania postępowania skarżący był reprezentowany przez dwóch obrońców własnego wyboru.

16. Skarżący nie wniósł żadnej skargi na długość tego postępowania na podstawie z ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki („ustawa z 2004 r.”)

B. Drugie postępowanie karne przeciwko skarżącemu i jego tymczasowe aresztowanie (sygn. II K 46/06)

17. W dniu 10 listopada 2000 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim tymczasowo aresztował skarżącego na podstawie tego, że istniało uzasadnione podejrzenie, że skarżący dopuścił się rozboju z użyciem broni oraz pozbawienia wolności pokrzywdzonych. Sąd uznał także, że środek był uzasadniony prawdopodobieństwem orzeczenia surowej kary w wypadku skazania oraz potrzebą zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania. Skarżący złożył zażalenie. W dniu 29 listopada 2000 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach utrzymał w mocy postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.

18. Skarżący złożył szereg wniosków o zwolnienie. Podnosił, że jego matka cierpi na „chorobę pleców” oraz wymaga jego osobistej opieki. Wszystkie wnioski skarżącego zostały oddalone, zarówno w pierwszej, jak w drugiej instancji.

19. W dniu 29 stycznia 2001 r. Prokurator Rejonowy w Siedlcach wniósł akt oskarżenia przeciwko skarżącemu oraz dwóm współoskarżonym, zarzucając im rozbój z użyciem broni oraz bezprawne pozbawienie wolności. Na tym etapie prokurator wskazał do przesłuchania dziewięciu świadków.

20. Następnie, tymczasowe aresztowanie skarżącego było przedłużane przez Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim w dniach 6 lutego, 11 kwietnia, 12 lipca i 15 października 2001 r. oraz 10 stycznia 2002 r. Trzy z tych postanowień zostały utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach – odpowiednio w dniach 1 marca, 29 sierpnia oraz 7 listopada 2001 r.

Sądy krajowe odwoływały się do tych samych przesłanek, co uprzednio, wskazując, że przed zatrzymaniem skarżący nie mieszkał pod swoim stałym adresem, a miejsce jego pobytu było nieznane. Zauważono także, że rozprawa nadal się nie rozpoczęła, ponieważ skarżący zakwestionował sędziów, którzy mieli rozpatrywać jego sprawę.

21. W dniu 14 czerwca 2002 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim oddalił wniosek skarżącego o zwolnienie.

22. W międzyczasie, w dniu 2 kwietnia 2002 r. sprawa skarżącego została wyłączona ze sprawy współoskarżonych w celu rozpoznania na odrębnej rozprawie.

Pierwsza rozprawa została wyznaczona na 18 czerwca 2002 r., jednakże ostatecznie została odroczona. Kolejna rozprawa także została odroczona.

23. Następnie Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim ponownie przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego w dniach 9 kwietnia i 12 czerwca 2002 r. Wcześniejsze postanowienie zostało utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach w dniu 8 maja 2002 r.

Sądy powtórzyły wskazane poprzednio przesłanki kontynuowania tymczasowego aresztowania skarżącego, zauważając także, że istnieje realne ryzyko, że skarżący będzie utrudniać postępowanie, jeśli zostanie zwolniony, w świetle faktu, że wielu z jego domniemyanych współników wciąż przebywało na wolności.

24. W dniach 30 lipca i 29 sierpnia 2002 r. w sąd przeprowadził dwie pierwsze rozprawy w tej sprawie, zaś w dniu 27 sierpnia sąd zarządził przeprowadzenie wobec skarżącego obserwacji psychiatrycznej.

25. W dniu 6 września 2002 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach w dniu 2 października 2002 r. Obydwa sądy odwołały się do pierwotnych przesłanek, zauważając także, że sprawa skarżącego nie znalazła się jeszcze na etapie rozprawy, ponieważ przed innym sądem trwało postępowanie przeciwko niemu oraz istniała potrzeba uzyskania opinii biegłego, co z kolei wymagało przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej skarżącego w specjalistycznej instytucji.

26. W dniu 22 października 2002 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach odrzucił wniosek skarżącego o zmianę tymczasowego aresztowania na inny środek zapobiegawczy.

27. W tym samym dniu, jako że okres tymczasowego aresztowania skarżącego zbliżał się do dwóch lat, sąd prowadzący rozprawę złożył wniosek do sądu apelacyjnego na podstawie art. 263 § 4 Kodeksu postępowania karnego (dalej „Kodeks”) o przedłużenie środka zapobiegawczego o kolejne pięć miesięcy.

28. W dniu 30 października 2002 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie stwierdził, że jest niewłaściwy i przekazał akta sprawy skarżącego do Sądu Rejonowego w Mińsku Mazowieckim.

Sąd Apelacyjny odniósł się do jednolitej i utrwalonej wykładni art. 263 Kodeksu dokonanej przez Sąd Najwyższy. Zgodnie z nią ustawowy dwuletni limit tymczasowego aresztowania upływał tylko wówczas, jeśli osoba była efektywnie pozbawiona wolności w konkretnej sprawie, w ramach której został zastosowany ten środek zapobiegawczy (zob. § 73 i 74 poniżej).

Sąd apelacyjny stwierdził, że ponieważ skarżący był pozbawiony wolności, zarówno przed, jak też po skazaniu, począwszy od dnia 12 lipca 2000 r. w pierwszej sprawie karnej, okres jego „efektywnego tymczasowego aresztowania” w drugiej sprawie karnej jeszcze się nie rozpoczął.

29. W dniu 5 listopada 2002 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim raz jeszcze przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego. W dniu 4 grudnia 2002 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach utrzymał w mocy to postanowienie. Obydwa sądy uznały, że trzy pierwotne przesłanki tymczasowego aresztowania skarżącego oraz potrzeba poddania go obserwacji psychiatrycznej były wystarczające dla przedłużenia przedmiotowego środka zapobiegawczego nawet, jeśli postępowanie nie osiągnęło jeszcze etapu rozprawy. Ponadto, sąd drugiej instancji odniósł się do argumentów, które zostały podniesione w zażaleniu wniesionym przez skarżącego na postanowienie Sądu Rejonowego. W tym zakresie Sąd Okręgowy przywołał pogląd Sądu Apelacyjnego w Lublinie, że tymczasowe aresztowanie skarżącego nie było efektywne, gdyż po raz pierwszy został pozbawiony wolności w ramach pierwszej sprawy karnej. Uznał też, że tylko najsurowszy środek zapobiegawczy, a nie poręczenie majątkowe, jak sugerował skarżący, może zapewnić prawidłowy przebieg postępowania.

30. W dniu 17 grudnia 2002 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim zawiesił postępowanie w oczekiwaniu na wykonanie postanowienia sądu z dnia 27 sierpnia 2002 r. zobowiązującego skarżącego do odbycia obserwacji psychiatrycznej (zob. § 24 powyżej). W dniu 5 lutego 2003 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił jego zażalenie na to postanowienie. Zauważono, że na tym etapie nie mógł zostać umieszczony na obserwacji psychiatrycznej, gdyż jego obecność była konieczna w sądzie, przed którym toczyła się jego druga sprawa i ponieważ tamten sąd nie zaaprobował tego środka.

31. W międzyczasie, w dniu 28 stycznia 2003 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim ponownie przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego, odwołując się do ryzyka, że w wypadku zwolnienia może on utrudniać postępowanie.

32. W dniu 27 lutego 2003 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach uchylił to postanowienie i nakazał zwolnić skarżącego z aresztu. Sąd stwierdził, że przesłanki dla jego tymczasowego aresztowania straciły ważność wobec tego, że postępowanie zostało zawieszone.

33. Rząd podniósł, że w dniu 3 marca 2003 r. skarżący został w istocie zwolniony do domu. Skarżący z drugiej strony wskazał, że pozostał w areszcie, ponieważ jednocześnie pozostawał tymczasowo aresztowany w związku z jego pierwszą sprawą karną, toczącą się w tym czasie przed Sądem Rejonowym w Jarosławiu (zob. § 6-13 powyżej).

34. W dniu 12 listopada 2003 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim zakazał skarżącemu opuszczania terytorium Polski.

35. W dniu 11 grudnia 2003 r. Sąd Rejonowy w Jarosławiu zarządził przeprowadzenie obserwacji psychiatrycznej skarżącego w bloku psychiatrycznym Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów.

36. W dniu 30 grudnia 2003 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim podjął postępowanie w sprawie skarżącego z uwagi na to orzeczenie oraz na fakt, że rozpoczęcie obserwacji psychiatrycznej mogło zostać wyznaczone na marzec 2004 r. W tym samym dniu sąd ponownie go aresztował ze względu na to, że dowody wskazywały na znaczące prawdopodobieństwo popełnienia przez niego rozboju z użyciem broni. Sąd wziął także pod uwagę surowość kary, jakiej można było oczekiwać oraz potrzebę zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania.

37. W dniu 28 stycznia 2004 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił zażalenie na to postanowienie złożone przez skarżącego. Sąd Apelacyjny przyznał, że skarżący jak dotąd nie usiłował utrudniać prawidłowego przebiegu postępowania. Niemniej jednak, prawdopodobieństwo nałożenia na niego w wypadku skazania surowej kary, zostało uznane za wystarczający powód do kontynuowania jego tymczasowego aresztowania.

38. W dniu 6 lutego 2004 r. skarżący zwrócił się do Sądu Rejonowego w Mińsku Mazowieckim o zmianę środka zapobiegawczego. W dniu 24 lutego 2004 r. sąd oddalił jego wniosek.

39. W dniu 23 marca 2004 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim przedłużył ponownie tymczasowy areszt skarżącego. Sąd argumentował, że zgromadzono poważne dowody przeciwko skarżącemu, że istnieje prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary oraz że, w wypadku zwolnienia, usiłowałby on przekonywać świadków do składania fałszywych zeznań lub też, poprzez inne nielegalne środki, będzie próbował utrudniać postępowanie, zwłaszcza w świetle tego, że obserwacja psychiatryczna była w toku.

40. W zażaleniu na to ostatnie postanowienie, obrońca skarżącego argumentował, że jego klient był już tymczasowo aresztowany od prawie czterech lat oraz że Sąd Rejonowy nie był właściwy, aby rozstrzygać o środku zapobiegawczym. Ponadto podniesiono, że skoro skarżący nigdy nie usiłował utrudniać postępowania, nie ma ryzyka, że zacznie to robić na obecnym etapie sprawy.

41. W dniu 28 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił to zażalenie. Zauważono, że rzeczywisty czas tymczasowego aresztowania skarżącego w przedmiotowej sprawie nie osiągnął dwóch lat, gdyż był on jednocześnie pozbawiony wolności w ramach pierwszego postępowania karnego. Co do przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania skarżącego, sąd odwoławczy stwierdził, że, nawet jeśli nie usiłował on utrudniać prawidłowego przebiegu postępowania, prawdopodobieństwo orzeczenia wobec niego surowej kary w wypadku skazania było

wystarczającym powodem do utrzymania przedmiotowego środka zapobiegawczego.

42. W dniu 24 czerwca 2004 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim ponownie postanowił przedłużyć tymczasowe aresztowanie skarżącego z uwagi na uzasadnione podejrzenie, iż dopuścił się on rozboju z użyciem broni oraz prawdopodobieństwo orzeczenia wobec niego surowej kary. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy w dniu 15 lipca 2004 r. przez Sąd Okręgowy w Siedlcach.

43. W dniu 23 sierpnia 2004 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim odrzucił wniosek skarżącego o zwolnienie, opierając się na tych samych podstawach, jak w opisanym wyżej postanowieniu.

44. Następnie, tymczasowe aresztowanie skarżącego było przedłużane przez Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim w dniach 9 września i 22 grudnia 2004 r. oraz 24 marca i 23 czerwca 2005 r. Postanowienia te zostały utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach odpowiednio w dniu 29 września 2004 r., nieokreślonego dnia oraz w dniach 13 kwietnia i 28 lipca 2005 r.

Wszystkie przedmiotowe postanowienia zostały oparte na tym, że istniały mocne dowody przeciwko skarżącemu, że w razie skazania zostanie wymierzona surowa kara oraz, ponieważ postępowanie sądowe było dopiero na wczesnym etapie, jeśli zostałby on zwolniony, usiłowałby przekonać świadków do składania fałszywych zeznań lub innymi nielegalnymi sposobami utrudniać prawidłowy przebieg postępowania. Również we wcześniejszych postanowieniach podkreślono, że sąd rozpoznający sprawę nie zaczął jeszcze badać jej meritum.

45. W dniu 1 września 2005 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim uznał skarżącego za winnego popełnienia zarzuconych czynów i skazał go na karę sześciu lat pozbawienia wolności. Okres, który skarżący spędził w areszcie, a mianowicie jeden miesiąc i dwadzieścia jeden dni (od 11 lipca do 1 września 2005 r.) został zaliczony na poczet orzeczonej kary. Pozostały okres jego osadzenia został uznany za obejmujący karę pozbawienia wolności orzeczoną przez Sąd Rejonowy w Jarosławiu w odrębnej sprawie karnej (zob. § 12 powyżej).

Wydaje się, że sąd pierwszej instancji przeprowadził czternaście terminów rozprawy oraz pięć z nich odroczył. Rozpatrzył wnioski złożone przez skarżącego o wyłączenie sędziów, w przedmiocie sprzeciwu wobec obserwacji psychiatrycznej oraz o ponowne rozpatrzenie sprawy.

46. W dniu 10 lutego 2006 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach uchylił wyrok z dnia 1 września 2005 r. (zob. § 45 powyżej) oraz przekazał sprawę do ponownego sądu pierwszej instancji, nakazując zgromadzenie dodatkowych dowodów.

47. W dniu 7 marca 2006 r. Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim przedłużył tymczasowe aresztowanie. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy w dniu 29 marca 2006 r. Sądy krajowe uznały, że rzeczywisty

okres tymczasowego aresztowania skarżącego w ramach drugiej sprawy rozpoczął swój bieg dopiero w dniu 11 lipca 2005 r., kiedy nie był on już pozbawiony wolności w związku z pierwszą sprawą karną. Sądy odwołały się także do dwóch pierwotnych przesłanek kontynuacji tymczasowego aresztowania skarżącego, a mianowicie uzasadnionego podejrzenia, że dopuścił się rozboju z użyciem broni oraz surowość kary, jakiej można było oczekiwać. W opinii sądów, ten ostatni element z kolei tworzył przypuszczenie, że skarżący, gdyby został zwolniony, usiłowałby utrudniać prawidłowy przebieg postępowania.

48. W dniu 29 marca 2006 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach w pełni podzielił argumentację sądu pierwszej instancji i utrzymał w mocy wyżej wymienione postanowienie.

49. W dniu 11 kwietnia 2006 r. sprawa została przekazana Sądowi Okręgowemu w Siedlcach jako sądowi właściwemu, gdyż w międzyczasie zmieniono zarzuty stawiane skarżącemu.

50. Podczas rozprawy tymczasowe aresztowanie skarżącego było przedłużane przez Sąd Okręgowy w Siedlcach w dniach 31 maja i 21 czerwca 2006 r., nieokreślonego dnia oraz w dniu 13 listopada 2006 r. i 19 stycznia 2007 r. Postanowienia to zostały utrzymane w mocy przez Sąd Apelacyjny w Lublinie.

Sądy krajowe przytaczały ponownie pierwotne przesłanki tymczasowego aresztowania skarżącego oraz podkreślały, że stosowanie przedmiotowego środka zapobiegawczego nie trwało dłużej niż dwa lata, biorąc pod uwagę, że od 7 listopada 2003 r. do 11 lipca 2005 r. skarżący odbywał karę pozbawienia wolności orzeczoną w pierwszym postępowaniu karnym.

51. Pierwsza rozprawa miała miejsce w dniu 29 czerwca 2006 r.

52. W dniu 6 lipca 2007 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach uznał skarżącego za winnego popełnienia zarzuczanych czynów i skazał go na karę sześciu lat pozbawienia wolności. Wydaje się, że sąd przeprowadził siedem terminów rozprawy w tej sprawie. Okres, który skarżący spędził w areszcie, a mianowicie jeden rok, jedenaście miesięcy i dwadzieścia pięć dni (od 11 lipca 2011 r. do 6 lipca 2007 r.) został zaliczony na poczet orzeczonej kary.

53. W dniu 9 kwietnia 2008 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie uchylił ten wyrok, uchylił środek zapobiegawczy i przekazał sprawę sądom niższej instancji. Następnego dnia skarżący został zwolniony z aresztu śledczego. Od tej pory przebywał na wolności.

54. W dniu 23 października 2009 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach uznał skarżącego za winnego popełnienia szeregu zarzuconych czynów i skazał go na karę sześciu lat pozbawienia wolności. Przeprowadził czternaście terminów rozprawy w tej sprawie. Dwa lata i dziewięć miesięcy okresu tymczasowego aresztowania skarżącego (od 11 lipca 2005 r. do 10 kwietnia 2008 r.) zostały zaliczone na poczet orzeczonej kary. Wydaje się, że nie zarządzono wobec niego odbycia reszty kary ze swego wyroku.

55. W dniu 12 lutego 2010 r. skarżący złożył apelację.

56. Nieokreślonego dnia przed marcem 2011 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji.

57. Skarżący nie chciał przedstawić swojej sprawy Sądowi Najwyższemu uznając, że kasacja nie miałaby żadnych widoków na powodzenie.

58. Nie złożył skargi na długość drugiego postępowania karnego na podstawie ustawy z 2004 r.

C. Skarga konstytucyjna skarżącego

59. W dniu 29 listopada 2006 r. skarżący złożył skargę konstytucyjną na podstawie art. 191 w związku z art. 79 Konstytucji (zob. § 86 poniżej), wnosząc o uznanie art. 263 §§ 3 i 4 Kodeksu (zob. § 73 poniżej) za niekonstytucyjny (SK 39/07). Twierdził, że przepis naruszał, *inter alia*, prawo do nietykalności osobistej i bezpieczeństwa wynikające z art. 41 § 1 Konstytucji (zob. § 71 poniżej). W dniu 30 stycznia 2007 r. skarżący ostatecznie sformułował swą skargę.

Skarżący zaskarżył dwa aspekty art. 263 Kodeksu postępowania karnego.

60. Po pierwsze, zarzucił, że przepisy art. 263 §§ 3 i 4 były niekonstytucyjne, ponieważ na podstawie zasady prawnej Sądy Najwyższego (zob. § 74 poniżej), dotyczyły tylko efektywnego tymczasowego aresztowania, to znaczy tylko rzeczywistego czasu pozbawienia wolności na podstawie postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wydanego w poszczególniej sprawie, ponieważ pozbawiały one aresztowanego wystarczającej ochrony jego wolności, jeśli wcześniej był on skazany lub też pozbawiony wolności na podstawie postanowień wydanych w innym postępowaniu.

61. Po drugie, skarżący zakwestionował art. 263 ust. 3 w zakresie, w jakim definiował on maksymalny ustawowy okres długości tymczasowego aresztowania tylko do czasu wydania pierwszego wyrok przez sąd rozpoznający sprawę. W konsekwencji, osoby takie jak on, które pozostawały w areszcie podczas gdy ich postępowanie karne toczyło się *de novo* po uchyleniu pierwszego wyroku sądu pierwszej instancji, nie były chronione przed nadmiernie długim tymczasowym aresztowaniem. Art. 263 § 3 Kodeksu milczał na ten temat i z tego powodu władze mogły przedłużać środek zapobiegawczy na nieograniczony czas po uchyleniu pierwszego wyroku sądu.

62. W dniu 15 stycznia 2008 r. do postępowania przyłączył się Rzecznik Praw Obywatelskich, wnosząc o uznanie art. 263 § 3 Kodeksu za niekonstytucyjny, w zakresie, w jakim pozostawiał on lukę prawną, która została wypełniona przez błędnie rozwiniętą, ugruntowaną praktykę sądową polegającą na nieuwzględnianiu przy obliczaniu ustawowego dwuletniego okresu tymczasowego aresztowania (przed pierwszym wyrokiem sądu

pierwszej instancji), okresów równoległego pozbawienia wolności osadzonego na podstawie wyroku skazującego.

63. W dniu 10 marca 2009 r. Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie na podstawie art. 39 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, który wprowadzał taką możliwość w przypadku, gdy wydanie orzeczenia zostało uznane za zbędne.

64. Zauważono, że pomimo oczywistych różnic dotyczących zakresu, istota pierwszej części skargi skarżącego, dotyczącej art. 263 §§ 3 i 4 Kodeksu (zob. § 60 powyżej) była już rozpatrywana merytorycznie przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie nr SK 17/07. Przepis został uznany za niekonstytucyjny w zakresie, w jakim był interpretowany w taki sposób, że dopuszczalny ustawowy maksymalny okres dwóch lat tymczasowego aresztowania przed pierwszym wyrokiem sądu pierwszej instancji, nie zawierał okresu kary pozbawienia wolności, którą osadzony odbywał w innej sprawie, równoległe do jego tymczasowego aresztowania, pozwalając na przedłużenie środka zapobiegawczego na okres powyżej dwóch lat przez sąd pierwszej instancji na zasadach ogólnych (zob. § 77-81 poniżej).

65. W związku z drugą częścią skargi (zob. § 61 powyżej) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że skarżący nie miał podstawy, aby podważać art. 263 § 3 Kodeksu, gdyż ten przepis nie miał zastosowania co do jego tymczasowego aresztowania w odpowiednim okresie. Przedmiotowy środek zapobiegawczy był przedłużany podczas postępowania, które toczyło się przed sądem pierwszej instancji *de novo*, po tym, jak pierwotny wyrok został uchylony przez sąd odwoławczy. W tych okolicznościach, podstawą prawną dla przedłużenia tymczasowego aresztowania skarżącego był art. 263 § 7 Kodeksu (zob. § 74 poniżej).

D. Postępowanie karne przeciwko służbie więziennej

66. W dniu 8 czerwca 2001 r. skarżący poinformował Prokuraturę w Przemyślu o przestępstwie rzekomo popełnionym przez pracowników Zakładu Karnego w Przemyślu. Twierdził, że sprzedawali oni więźniom alkohol, papierosy i narkotyki. W dniu 29 listopada 2002 r. Prokuratura w Przemyślu umorzyła śledztwo przeciwko domniemanym sprawcom. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy przez Sąd Rejonowy w Przemyślu w dniu 27 lutego 2003 r.

E. Kontrola korespondencji skarżącego

1. Korespondencja z obrońcą

67. Kiedy, w dniu 26 listopada 2001 r., skarżący złożył skargę do Trybunału, był tymczasowo aresztowany w związku z pierwszym i drugim postępowaniem karnym prowadzonym przeciwko niemu. W dniach 31 lipca

i 30 listopada 2001 r. oraz 10 i 14 marca 2003 r. skarżący wysłał listy do swego obrońcy, W.J. Na kopertach widnieje pieczęć „Sąd Rejonowy w Jarosławiu” oraz ręcznie sporządzona notatka „ocenzurowano dn.”.

68. W dniu 18 lipca 2003 r. Prokurator Rejonowy w Lubaczowie umorzył postępowanie przeciwko kilkorgu sędziom Sądu Rejonowego w Jarosławiu, którzy, według skarżącego, kontrolowali jego korespondencję z obrońcą. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy przez Sąd Rejonowy w Lubaczowie w dniu 25 listopada 2003 r. Sąd stwierdził, że korespondencja skarżącego nie została odczytana, a słowo „ocenzurowano” opieczętowano automatycznie na listach skarżącego.

2. Korespondencja z Trybunałem

69. W dniu 4 grudnia 2001 r. Kancelaria Trybunału otrzymała pierwszy list od skarżącego, datowany na 26 listopada 2001 r. Na kopercie widnieje pieczęć „Sąd Rejonowy w Jarosławiu” oraz ręcznie sporządzona notatka o treści „Cenzurowano dn. 30 XI 2000 r.”.

70. W dniu 8 sierpnia 2002 r. Kancelaria Trybunału otrzymała kolejny list od skarżącego, datowany na 22 lipca 2002 r. List został dostarczony w kopercie, na której widnieje pieczęć „Sąd Rejonowy w Jarosławiu” oraz ręcznie sporządzona notatka o treści „Cenzurowano dn. 26 VII 2002 r.”.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

A. Środki zapobiegawcze, w tym tymczasowe aresztowanie

1. Przepisy ogólne

71. Art. 2 Konstytucji brzmi następująco:

„Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.”

Art. 41 Konstytucji, w swej odpowiedniej części, stanowi:

„1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie...”

72. Kodeks definiuje tymczasowe aresztowanie jako jeden ze „środków zapobiegawczych”. Innymi środkami zapobiegawczymi są poręczenie majątkowe, dozór policji, poręczenie osoby godnej zaufania, poręczenie społeczne, zawieszenie oskarżonego w określonej działalności oraz zakaz opuszczania kraju.

Art. 249, mający zastosowanie w odpowiednim okresie, określał przesłanki zastosowania środków zapobiegawczych:

„1. Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez

oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo.”.

...

3. Przed zastosowaniem środka zapobiegawczego sąd albo prokurator stosujący środek przesłuchuje oskarżonego, chyba że jest to niemożliwe z powodu jego ukrywania się lub jego nieobecności w kraju...”.

Art. 258 wylicza przesłanki tymczasowego aresztowania. Stanowił w przedmiotowym czasie, w odpowiednim zakresie:

„Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

1) zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu,

2) zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne;

2. Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą...”.

Kodeks określa zakres swobody decyzji sądu o stosowaniu konkretnego środka zapobiegawczego. Art. 257 § 1 brzmi:

„1. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.”.

Art. 259 § 1 brzmi:

“1. Jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

1) spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo,

2) pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.”.

Art. 259 § 3 stanowi:

„3. Tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.”.

Art. 259 § 4 precyzował w przedmiotowym okresie, że art. 259 § 3 nie ma zastosowania, gdy oskarżony usiłuje ukrywać się przed wymiarem sprawiedliwości lub uporczywie nie stawia się na wezwania albo gdy nie można ustalić jego tożsamości.

2. Ustawowe ograniczenia czasowe tymczasowego aresztowania

(a) Art. 263

73. Art. 263 §§ 3 i 4 Kodeksu stanowiły w przedmiotowym okresie:

„3. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat.

4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 i 3 może dokonać sąd apelacyjny ... na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy ... jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego, przedłużającym się opracowywaniem opinii biegłego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju, celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego, a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe.”.

74. Jak wynika z praktyki polskich sądów oraz piśmiennictwa, art. 263 §§ 3 i 4 Kodeksu przestaje mieć zastosowanie w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji orzekł o istocie sprawy karnej, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie. W przypadku, gdy wyrok sądu pierwszej instancji zostaje uchylony, a tymczasowe aresztowanie jest znów stosowane podczas trwania postępowania przed sądem pierwszej instancji, środek zapobiegawczy może zostać przedłużony, nawet jeśli długość jego stosowania przekracza całkowity okres dwóch lat, przez sąd rozpoznający sprawę na zasadach ogólnych (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 lutego nr II AKz 61/03 i postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 marca 2009 r. (SK 39/07) opisane w § 65 powyżej oraz w Komentarzu do Kodeksu autorstwa P. Hofmańskiego, wyd. C.H. Beck).

A zatem polskie prawo nie określa maksymalnego limitu czasowego w przypadku konieczności kontynuowania tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji. Art. 263 § 7 reguluje jedynie maksymalną częstotliwość, z którą taki środek może być przedłużany. Do czasu nowelizacji, która weszła w życie w dniu 1 lipca 2003 r., każde przedłużenie tymczasowego aresztowania w takich okolicznościach mogło nastąpić na nie dłużej niż trzy miesiące. Okres ten został później wydłużony do sześciu miesięcy.

(b) Tymczasowe aresztowanie biegnące jednocześnie z innym tymczasowym aresztowaniem

75. W tamtym czasie, a także dziś, w świetle jednolitej praktyki sądów krajowych oraz piśmiennictwa, okres tymczasowego aresztowania w rozumieniu art. 263 § 3 jest uważany za obejmujący tylko “efektywne tymczasowe aresztowanie”, to znaczy czas rzeczywistego pozbawienia wolności stosowanego na wyłącznej podstawie postanowienia wydanego w toku konkretnego postępowania. Podejście to zostało poparte i dodatkowo

zdefiniowane przez Sąd Najwyższy w uchwale z 29 stycznia 1998 r. (sygn. I KZP 29/97), przyjętej przez skład siedmiu sędziów.

„... Jeżeli zatem wobec danej osoby wydano w dwóch lub więcej postępowaniach postanowienia o stosowaniu tymczasowego aresztowania, to do czasu stosowania tego środka ...nie wlicza się okresu, w którym osoba ta była pozbawiona wolności na podstawie postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wydanego w innym z tych postępowań... “

(c) Tymczasowe aresztowanie biegnące równolegle z karą pozbawienia wolności

76. Podobny tok rozumowania stosowano w przedmiotowym okresie w sytuacjach, gdy tymczasowe aresztowanie biegło równolegle z pozbawieniem wolności po skazaniu. Podejście to zostało poparte w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 1997 r. (IV KO 35/96) oraz w uchwale Sądu Najwyższego wydanej przez siedmiu sędziów w dniu 20 października 1997 r. (sygn. I KZP 17/97). Interpretacja ta została zmieniona w wyniku wyroku wydanego przez Trybunał Konstytucyjny w 2008 r. (zob. §§ 77-80 poniżej) oraz odpowiedniej nowelizacji z 2009 r. (zob. § 81 poniżej).

77. W dniu 10 czerwca 2008 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł w sprawie wywodzącej się ze skargi konstytucyjnej złożonej przez byłego osadzonego w dniu 20 lipca 2007 r., kwestionującej konstytucyjność art. 263 § 3 Kodeksu (SK 17/07).

78. W wyroku została zawarta następująca uwaga wstępna:

„...Trybunał nie ocenia prawidłowości wykładni przepisów dokonywanej przez sądy ... Skoro jednak rzeczywista treść wielu przepisów prawnych formułuje się dopiero w procesie ich stosowania, to przy kontroli konstytucyjności jako punkt wyjścia Trybunał przyjmuje takie ich rozumienie, jakie funkcjonuje powszechnie w orzecznictwie sądowym”.

Art. 263 § 3 Kodeksu był badany zatem w jego “jednoznacznym i autorytatywnym” rozumieniu określonym przez Sąd Najwyższy (zob. § 76 powyżej).

79. Uznano, *inter alia*, że przepis ten naruszał zasadę wyłączności ustawy oraz musiał pozostawać w zgodzie z zasadą poprawnej legislacji (art. 41 Konstytucji, cytowany w § 71 powyżej). Trybunał Konstytucyjny stwierdził:

„Mankamentem legislacyjnym art. 263 § 3 Kodeksu... jest jego niejasność, która zrodziła konieczność sformułowania w orzecznictwie sądowym, .. normy kolizyjnej, rozstrzygającej sposób liczenia okresu tymczasowego aresztowania w sytuacji zbiegu z karą pozbawienia wolności w innej sprawie w ten sposób, że do dwuletniego okresu maksymalnego stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie wlicza się okresów, w których tymczasowo aresztowany odbywa równocześnie karę pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie, dopuszczając do przedłużenia przez sąd pierwszej instancji tymczasowego aresztowania na zasadach ogólnych na okres ponad dwóch lat.”

80. Trybunał Konstytucyjny zauważył, że bezpośrednią konsekwencją jego orzeczenia była derogacja niekonstytucyjnej normy poprzez samo wydanie wyroku oraz w dniu jego publikacji. Następnie stwierdzono, że przedmiotowy wyrok pozwolił sądom krajowym na rozpoczęcie interpretowania oraz implementowania zakwestionowanego przepisu Kodeksu w zgodności z Konstytucją tak, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny. W ostatnim fragmencie wyroku ujęto generalną zasadę, wskazując, że na podstawie art. 190 Konstytucji oraz innych mających zastosowanie przepisów (zob. § 86 poniżej), wyrok Trybunału Konstytucyjnego uznający niekonstytucyjność danego przepisu, służy za podstawę wznowienia postępowania w sprawach, w których prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach zostały wydane na podstawie aktu normatywnego, uznanego niezgodny z Konstytucją.

81. W rezultacie, w dniu 12 lutego 2009 r. dokonano następującej nowelizacji art. 263 Kodeksu. Weszła ona w życie w dniu 19 lutego 2009 r.

„3 (a) W przypadku zbiegu tymczasowego aresztowania z wykonywaną karą pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie do okresów, o których mowa w § ...3, zalicza się okres odbywania przez tymczasowo aresztowanego kary pozbawienia wolności”.

82. W dniu 24 lipca 2006 r. Trybunał Konstytucyjny, w sprawie, w której rozpoznawał łącznie dwie skargi konstytucyjne wniesione przez byłych osadzonych w 2003 i 2004 r., uznał art. 263 § 4 Kodeksu za niezgodny z Konstytucją w części odnoszącej się do etapu postępowania przygotowawczego (sygn. SK 58/03). Przedmiotowy przepis stanowił, że tymczasowe aresztowanie może być przedłużone na czas powyżej dwóch lat, jeśli nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego z powodu „istotnych przeszkód”, których usunięcie było niemożliwe (zob. § 73 powyżej). Nie określał on żadnego ustawowego ograniczenia czasowego w przedłużaniu tymczasowego aresztowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że przepis ten, poprzez swoją nieprecyzyjność i ogólne sformułowanie, mógł prowadzić do podejmowania przez sądy arbitralnych decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania i tym samym do naruszenia samej istoty konstytucyjnych praw i wolności. Odnosząc się do innych przesłanek szczególnych przypadków przedłużenia tymczasowego aresztowania na podstawie art. 263 § 4, a mianowicie, w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego, przedłużającym się opracowywaniem opinii biegłego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju lub celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że pomimo, iż kryteria te pozostają również w pewnym zakresie niejasne, ich zgodność z Konstytucją może zostać zapewniona poprzez ich precyzyjną definicję sformułowaną w praktyce oraz przez odniesienie, *inter alia*, do

ustalonego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w odniesieniu do naruszeń art. 5 ust. 3 Konwencji. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że przepis w tej części, która została uznana za niekonstytucyjną, utraci moc obowiązującą z upływem sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw.

W dniu 16 lutego 2007 r. przesłanka „istotnych przeszkód” została przeformułowana w nowym brzmieniu art. 253 § 4 (a) Kodeksu.

B. Odszkodowanie za bezprawne tymczasowe aresztowanie

83. Rozdział 58. Kodeksu, zatytułowany „Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie” przewiduje, że Państwo jest odpowiedzialne za niesłuszne skazanie lub niesprawiedliwe pozbawienie osoby wolności w toku postępowania karnego przeciwko niej.

Art. 552 stanowi w odpowiednim zakresie:

„1. Oskarżonemu, który w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien był ponieść.

...

4. Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.”

W świetle ustalonej praktyki krajowej, wymagania uzyskania odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 552 § 4 obejmują również przesłanki wynikające z § 1 tego przepisu (zob. w szczególności uchwałę Sądu Najwyższego nr IKZP 27/99 z dnia 15 września 1999 r. oraz postanowienie Sądu Najwyższego nr WZ 26/01 z dnia 28 czerwca 2001 r.).

Zgodnie z art. 555, żądanie odszkodowania za ewidentnie niesłuszne tymczasowe aresztowanie musi zostać zgłoszone w ciągu roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie karne w sprawie.

Wynika stąd, że postępowanie związane z żądaniem na podstawie art. 552 § 4 są późniejsze i zależne od wyniku pierwotnego postępowania karnego, w którym zostało orzeczone tymczasowe aresztowanie. Wnioskodawca może tylko retrospektywnie domagać się ustalenia, czy jego tymczasowe aresztowanie pozostawało w zgodności odpowiednią procedurą lub czy było uzasadnione. Jednakże nie może on doprowadzić do oceny zgodności z prawem jego kontynuowanego tymczasowego aresztowania i uzyskać zwolnienia. Co więcej, jeśli dochodzone jest odszkodowanie za ewidentnie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, ten środek jest dostępny tylko wtedy, gdy wnioskodawca został uniewinniony lub też, gdy

przedmiotowe postępowanie przygotowawcze przeciwko niemu czy też postępowanie karne przed sądem, zostanie umorzone.

84. Bezspoornie, zarzuty, że tymczasowe aresztowanie jest niewątpliwie niesłuszne ze względu na naruszenia proceduralne podczas orzekania tego środka nie są badane w świetle ostatecznego wyniku sprawy karnej wnioskodawcy, ale ze względu na okoliczności istniejące w momencie zastosowania środka, to znaczy w momencie, gdy postanowienie zostało wydane z naruszeniem procedury. Z drugiej strony, Państwo nie będzie ponosić odpowiedzialności za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, jeśli szkoda lub krzywda poniesione przez wnioskodawcę zostały całkowicie zrekompensowane, na przykład poprzez zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania na poczet kary orzeczonej przez sąd w danym lub też innym procesie karnym (zob. uchwała Sądu Najwyższego nr IKZP 27/99, cytowana powyżej; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r. wydane przez siedmiu sędziów (IKZP28/7, OSNKW 2007/10/07); postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2007 r. (IV KK 82/07, OSNwSK 2007/1/2610) oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2001 r. [V KKN 481/99, OSNKW 2001, nr 7-8, poz. 66).

85. Powyższa środek *lex specialis* wyłącza stosowanie przepisów prawa cywilnego oraz ogólnych zasad odpowiedzialności Państwa za czyn niedozwolony, co uregulowano w art. 417 *et seq* Kodeksu cywilnego, chyba że dochodzone jest naprawienie późniejszej szkody, która powstała jako pośredni skutek niesłusznego tymczasowego aresztowania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2007 r. (V KK 61/06, OSNKW 207, Nr 3, poz. 28) oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 13 marca 2014 r. (II AKa 16/14); por. z wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 23 kwietnia 2013 r. (I C 40/12).

C. Skarga konstytucyjna i jej konsekwencje

86. Art. 79 ust. 1 Konstytucji stanowi, co następuje:

„1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.”

Art. 190 Konstytucji, w odpowiednim zakresie, stanowi:

„1. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego ... podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym.

3. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny – dwunastu miesięcy....

4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.”.

Art. 540 Kodeksu stanowi, że postępowanie sądowe, które zakończyło się prawomocnym orzeczeniem, może być wznowione w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

W przedmiotowym okresie § 2 tego przepisu brzmiał następująco:

„Postępowanie wznowia się na korzyść oskarżonego, jeżeli w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stracił moc lub uległ zmianie przepis prawny będący podstawą skazania lub warunkowego umorzenia.”.

Po nowelizacji, która weszła w życie w dniu 19 września 2009 r., § 2 przeformułowano następująco:

„Postępowanie wznowia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ... przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie; wznowienie nie może nastąpić na niekorzyść oskarżonego”.

87. W dniu 22 lipca 2009 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie orzekł w sprawie wniesionej przez osobę domagającą się wznowienia postępowania karnego na podstawie tego, że jej tymczasowe aresztowanie przed skazaniem było bezprawne w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2008 r. (II AKO 116/09). Wniosku nie uwzględniono, ponieważ stwierdzono, że przepis, który później został uznany za niekonstytucyjny, stanowił podstawą wyłącznie postanowień w przedmiocie tymczasowego aresztowania, a nie wyroków, którymi wnioskodawca został uznany winnym i skazany.

88. W dniu 5 października 2009 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie orzekł w sprawie byłego osadzonego, który domagał się odszkodowania na podstawie tego, że jego tymczasowe aresztowanie, które zakończyło się odpowiednio w 2004 i 2006 r., było bezprawne w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2008 r. (II Aka 165/09). Wniosek ten został oddalony. Po pierwsze, stwierdzono, że postanowienie o tymczasowym aresztowaniu nie było bezprawne ze względu na wyrok Trybunału Konstytucyjnego, gdyż zostało ono wydane zgodnie z obowiązującym prawem i jego interpretacją w tamtym czasie. Po drugie, stwierdzono, że roszczenie uległo w każdym razie przedawnieniu, ponieważ termin jednego roku nie powinien być liczony od daty wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego, lecz od daty zakończenia tymczasowego aresztowania wnioskodawcy.

D. Kontrola korespondencji aresztowanych

89. Przepisy prawne dotyczące kontroli korespondencji osadzonych mające zastosowanie w przedmiotowym okresie zostały wymienione w sprawach *Matwiejczuk przeciwko Polsce* (nr 37641/97 §§ 65 i 66, 2 grudnia 2003 r.) oraz *Drozdowski przeciwko Polsce* (nr 20841/02, §§ 9-15, 6 grudnia 2005 r.).

E. Środki odwoławcze w zakresie nieuzasadnionej długości postępowania

90. Właściwe prawo krajowe oraz praktyka dotycząca środków odwoławczych w zakresie nadmiernej długości postępowania sądowego, w szczególności mających zastosowanie przepisów z ustawy z 2004 r., są opisane w sprawach *Charzyński przeciwko Polsce* (nr 15212/03 (dec.), §§ 12-23, ECHR 2005-V), *Ratajczyk przeciwko Polsce* (nr 11215/02 (dec.), ECHR 2005-VIII), oraz *Krasuski przeciwko Polsce* (nr 61444/00, §§ 43-46, ECHR 2005-V).

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 UST. 1 KONWENCJI

91. W dniu 20 stycznia 2003 r. skarżący zarzucił, że jego tymczasowe aresztowanie zastosowane w związku z drugą sprawą karną było bezprawne oraz nie miało miejsca w trybie ustalonym przez prawo w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji. W związku z tym twierdził, że jego tymczasowe aresztowanie zostało przedłużone poza dzień 10 listopada 2010 r., to znaczy na czas po upływie ustawowego limitu dwóch lat tymczasowego aresztowania, na podstawie postanowień Sądu Okręgowego opierających się na ogólnych podstawach. Skarżący argumentował, że ustawowy okres dwóch lat wskazany w art. 263 § 3 Kodeksu powinien być obliczany niezależnie od jego równoległego tymczasowego aresztowania w pierwszej sprawie karnej i w konsekwencji, powinien zostać zastosowany art. 263 § 4, z czego wynika, że postanowienia dotyczące przedmiotowego środka zapobiegawczego powinny być zostać wydane przez sąd apelacyjny na podstawie szczególnych przesłanek wyliczonych w tym przepisie (zob. § 73 powyżej). Argumentował on także, że prawo mające zastosowanie w przedmiotowym okresie było nieprecyzyjne i nieprzewidywalne.

Art. 5 ust. 1 Konwencji, w swojej odpowiedniej części, brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

...

(c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub jeśli jest to konieczne w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;

...”.

A. Dopuszczalność

1. *Stanowiska stron*

92. Rząd podniósł, że skarżący nie wykorzystał krajowych środków dostępnych w polskim prawie. W szczególności, przed złożeniem skargi do Trybunału, nie złożył skargi na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji (zob. § 86 powyżej) kwestionującej konstytucyjność przepisów Kodeksu, które stanowiły podstawę do przedłużenia jego tymczasowego aresztowania. Dostępność takiego środka została potwierdzona dwoma wyrokami Trybunału Konstytucyjnego, wydanymi w dniach 24 lipca 2006 r. (SK 58/03) (zob. § 82 powyżej) oraz 10 czerwca 2008 r. (SK 17/07) (zob. §§ 77-80 powyżej), w których uznano za zasadne zarzuty podniesione przez skarżących, oraz poprzez skargę konstytucyjną samego skarżącego, która została złożona po dacie złożenia niniejszej skargi a postępowanie umorzono w dniu 10 marca 2009 r. (zob. § 59-65 powyżej).

Rząd podkreślił, że skarżący powinien był zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego w momencie, gdy jego tymczasowe aresztowanie osiągnęło dwa lata lub, alternatywnie, w późniejszym czasie, przed złożeniem skargi do Trybunału. Jeśli jego skarga konstytucyjna okazałaby się skuteczna i postanowienia art. 263 §§ 3 i 4 Kodeksu zostałyby uznane za niekonstytucyjne, mógłby on następnie złożyć wniosek o wznowienie postępowania dotyczącego przedłużenia jego tymczasowego aresztowania lub o uchylenie odpowiedniego postanowienia, na mocy mających zastosowanie przepisów Konstytucji w związku z przepisami Kodeksu.

93. Skarżący wskazał, że przed złożeniem skargi do Trybunału, podnosił kwestię niekonstytucyjności właściwych przepisów w szeregu zażaleń na postanowienia o tymczasowym aresztowaniu oraz wnioskach o zwolnienie, które nie zostały uwzględnione.

2. Ocena Trybunału

94. Trybunał przypomina, że zasada wykorzystania krajowych środków odwoławczych, o której mowa w art. 35 ust. 1 Konwencji, zobowiązuje skarżących w pierwszej kolejności do wykorzystania środków, które są w sposób zwyczajny dostępne i wystarczające w krajowym systemie prawnym tak, aby umożliwić skarżącym uzyskanie rekompensaty za zarzucane naruszenia. Istnienie takich środków musi być wystarczająco pewne, zarówno w praktyce, jak i w teorii, w przeciwnym razie będzie im brakowało wymaganej dostępności i skuteczności (zob. *Akdivar i Inni przeciwko Turcji*, 16 września 1996 r., §§ 65 i 66, *Zbiór wyroków i decyzji* 1996-IV, oraz *Włoch przeciwko Polsce*, nr 27785/95, § 89, ECHR 2000-XI).

95. Ponadto, do Rządu, powołującego się na niewykorzystanie środków krajowych, należy wykazanie, że środek był skuteczny i dostępny w teorii i praktyce w danym okresie, co znaczy, że był osiągalny, pozwalał na uzyskanie rekompensaty w zakresie zarzutów skarżącego oraz oferował uzasadnione perspektywy sukcesu (zob. *Kennedy przeciwko Wielkiej Brytanii*, nr 26839/05, § 109, 18 maja 2010 r.).

W przypadku braku specjalnie ustanowionego środka, ewolucja i dostępność mającego istnieć środka, w tym jego zakres i zastosowanie, musi być jasno wyłożona i potwierdzona bądź uzupełniona przez krajowe orzecznictwo (zob. *mutatis mutandis* oraz w odniesieniu do środków dotyczących opóźnienia *McFarlane przeciwko Irlandii* [WI], nr 31333/06, § 120, 10 września 2010 r. i *Vlad i Inni przeciwko Rumunii*, nr 40756/06, 41508/07 i 50806/07, § 112, 26 listopada 2013 r.). Rząd powinien przedstawić Trybunałowi wszelkie odpowiednie przykłady orzecznictwa krajowego dla przedstawienia zakresu nowo ustanowionego środka oraz jego zastosowania w praktyce (zob. *Melnītis v. Łotwa*, nr 30779/05, § 50, 28 lutego 2012 r.).

Kiedy zostanie spełniony ten obowiązek dowodowy, skarżący powinien wykazać, że środek wskazany przez Rząd został w rzeczywistości wykorzystany lub był z jakiegoś powodu nieadekwatny i nieskuteczny w szczególnych okolicznościach sprawy (zob. *Betteridge przeciwko Wielkiej Brytanii*, nr 1497/10, § 48, 29 stycznia 2013 r.).

96. Trybunał zauważa, że od chwili, gdy okres tymczasowego aresztowania skarżącego osiągnął dwa lata (w dniu 10 listopada 2002 r.), do dnia pierwszego wyroku (1 września 2005 r.), skarżący wniósł dziewięć zażaleń na postanowienia o przedłużeniu jego tymczasowego aresztowania (zob. §§ 29, 32, 37, 40, 42 and 44 powyżej). Bezskutecznie wnosił też o uchylenie lub zmianę zastosowanego wobec niego środka w postaci tymczasowego aresztowania (zob. §§ 38 i 43 powyżej).

97. Trybunał stwierdził już wcześniej, że te środki, a mianowicie zażalenie na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania lub wnioski o zwolnienie, przedstawiane prokuratorowi czy też sądowi w zależności od etapu postępowania, oraz zażalenie na postanowienie o

przedłużeniu tymczasowego aresztowania, służą zgodnie z polskim prawem temu samemu celowi. Ich zadaniem jest zapewnienie możliwości oceny legalności tymczasowego aresztowania w jakimkolwiek momencie postępowania, zarówno w fazie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego, oraz uzyskanie zwolnienia, jeśli okoliczności sprawy nie uzasadniają dłużej kontynuowania tymczasowego aresztowania (zob. *Kacprzyk przeciwko Polsce*, 50020/06, § 29, 21 lipca 2009 r.; *Iwańczuk przeciwko Polsce* (dec.), nr 25196/94, 9 listopada 2000 r.; and *Wolf przeciwko Polsce*, nr 15667/03 i 2929/04, § 78, 16 stycznia 2007 r.).

98. W zakresie legalności tymczasowego aresztowania, zostało również stwierdzone, że powództwo o odszkodowanie przeciwko Państwu nie jest środkiem, który musi być wykorzystany, ponieważ prawo do sądowej oceny legalności tymczasowego aresztowania oraz prawo do uzyskania zadośćuczynienia za każde pozbawienie wolności niezgodne z art. 5 są dwoma odrębnymi prawami (zob. *Zdebski, Zdebska i Zdebska przeciwko Polsce* (dec.), nr 27748/95, 6 kwietnia 2000 r.).

Sąd krajowy, mający rozstrzygnąć w sprawie z powództwa o zapłatę za szkody wyrządzone bezprawnym tymczasowym aresztowaniem, rozpoznaje sprawę po tych zdarzeniach i dlatego nie jest właściwy do zarządzenia zwolnienia, jeżeli tymczasowe aresztowanie jest bezprawne, czego wymaga art. 5 ust. 4 (zob. *Weeks przeciwko Wielkiej Brytanii*, 2 lutego 1987 r., § 61, Seria A nr 114). Powództwo cywilne o zapłatę za szkody nie miałoby żadnego znaczenia dla kwestii wykorzystania krajowych środków odwoławczych w zakresie skargi skarżącego na podstawie art. 5 ust. 1 (zob. *Belchev przeciwko Bułgarii* (dec.), nr 39270/98, 6 lutego 2003 r., oraz *Nakhmanovich przeciwko Rosji* (dec.), nr 55669/00, 28 października 2004 r.).

99. Trybunał akceptuje, że ogólną i zamierzoną konsekwencją wyroków Trybunału Konstytucyjnego w Polsce jest to, że skutkują one wznowieniem postępowań w sprawach, w których rozstrzygnięto w oparciu o niekonstytucyjny przepis lub zasadę prawną (zob. § 80 powyżej). Jednakże, Rząd nie przedstawił przekonujących wyjaśnień co do tego, że skarga konstytucyjna może prowadzić do zwolnienia osoby tymczasowo aresztowanej, jeśli podstawa prawna tymczasowego aresztowania zostanie uznana przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z Konstytucją. Stosownie do tego, w niniejszej sprawie, Rząd, na którym spoczywa ciężar dowodu, nie przekonał Trybunału, że skarga konstytucyjna stanowiła dla skarżącego środek, który był praktyczny i skuteczny dla zakwestionowania legalności jego tymczasowego aresztowania w tym sensie, że dawałby mu rzeczywiste i rozsądne perspektywy naprawienia zarzucanych konstytucyjnych wad jego tymczasowego aresztowania podczas jego trwania (zob., *mutatis mutandis*, *Burden przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 13378/05, §§ 40-44, ECHR 2008-III; *Šoć przeciwko Chorwacji*, nr 47863/99, §§ 93-94, 9 maja 2003 r.; *Apostol przeciwko Gruzji*, nr 40765/02,

§§ 38 i 46, ETPCz 2006-XIV; oraz *Vodeničarov przeciwko Słowacji*, nr 24530/94, §§ 38-44, 21 grudnia 2000 r.).

100. W świetle powyższych rozważań, Trybunał uznaje, że dla potrzeb art. 35 ust. 1 Konwencji, skarżący wyczerpał dostępne środki krajowe oraz, że zarzut Rządu o niedopuszczalności ze względu na niewykorzystanie środków krajowych, musi zostać oddalony.

101. Trybunał stwierdza również, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji, nie jest też niedopuszczalna na żadnych innych podstawach. Dlatego też musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Argumenty stron

(a) Skarżący

102. Skarżący zarzucił, że jego tymczasowe aresztowanie w związku z drugą sprawą karną było bezprawne w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji, w zakresie, w jakim zostało ono przedłużone poza dzień 10 listopada 2002 r., stanowiący limit czasowy ustawowego okresu tymczasowego aresztowania, stosowanego postanowieniami sądów niższej instancji, opartymi na zasadach ogólnych. Skarżący podniósł, że poprzez takie działania, sądy krajowe nie działały w trybie ustalonym przez prawo, oraz, alternatywnie, że procedura nie była wystarczająco precyzyjna i przewidywalna.

Skarżący podniósł, że ustawowy dwuletni okres z art. 263 § 3 Kodeksu powinien być obliczany niezależnie od jego równoległego tymczasowego aresztowania w pierwszej sprawie karnej oraz, że w konsekwencji powinien zostać zastosowany art. 263 § 4 z takim skutkiem, że postanowienia dotyczące przedmiotowego środka zapobiegawczego powinny być zostać wydane przez sąd apelacyjny i tylko na bazie szczególnych przesłanek, wymienionych w tym przepisie.

(b) Rząd

103. Rząd podniósł, że przedłużanie tymczasowego aresztowania skarżącego po 10 listopada 2002 r. nie stało w sprzeczności z art. 5 ust. 1 Konwencji. Twierdził także, że Trybunał powinien wziąć pod rozwagę fakt, że podczas części okresu tymczasowego aresztowania skarżącego w związku z drugą sprawą karną, skarżący był również pozbawiony wolności w ramach pierwszego postępowania karnego przeciwko niemu. Rząd opierał się na zasadzie wskazanej w sprawie *Kudła przeciwko Polsce*, że “co więcej, Trybunał przypomina, że w świetle istotnego związku między postanowieniem art. 5 ust. 3 Konwencji a postanowieniem art. 5 ust. 1 lit. c,

osoba skazana w pierwszej instancji nie może być uznana za aresztowaną „w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą”, jak to określono w ostatnim z tych postanowień, ale jest w sytuacji przewidzianej przez art. 5 ust. 1 lit. a, który sankcjonuje pozbawienie wolności „w wyniku skazania przez właściwy sąd” (zobacz *Kudła przeciwko Polsce* [WI], nr 30210/96, § 104, ETPCz 2000-XI, oraz *B. przeciwko Austrii* 28 marca 1990 r., § 36-39, Seria A nr 175).

2. Ocena Trybunału

(a) Okres, który należy wziąć pod uwagę

104. Trybunał nie ma wątpliwości i nie było to także przedmiotem sporu pomiędzy stronami, że skarżący został tymczasowo aresztowany w dniu 10 listopada 2000 r. w trybie ustalonym przez prawo, przez właściwy sąd, w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji (zobacz § 17 powyżej). Ponadto, skarżący nie podważa legalności jego tymczasowego aresztowania do dnia 10 listopada 2002 r.

105. W konsekwencji, kwestia legalności tymczasowego aresztowania skarżącego w świetle art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji w celu postawienia go przed właściwym organem w ramach drugiego postępowania karnego przed wydaniem pierwszego wyroku przez sąd (zobacz § 74 powyżej), powstaje co do stosowania środka od: (i) 10 listopada 2002 r. do 27 lutego 2003 r. (kiedy Sąd Okręgowy w Siedlcach nakazał zwolnienie skarżącego) oraz (ii) 30 grudnia 2003 r. (kiedy Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim ponownie orzekł o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec skarżącego) do 1 września 2005 r. (kiedy skarżący został skazany) (zobacz §§ 32, 36 i 45 powyżej).

106. Należy jednakże zauważyć, że podczas całego pierwszego okresu, jak wskazano wyżej, skarżący był równolegle aresztowany w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji w związku z pierwszą sprawą karną (zobacz §§ 10 i 11 powyżej). Legalność jego tymczasowego aresztowania w toku pierwszego postępowania karnego nie była kwestionowana przez skarżącego ani przed Trybunałem, ani przed sądami krajowymi. W konsekwencji, niezależnie od tego, czy drugi środek zapobiegawczy pozostawał w tym okresie w zgodności z prawem, czy też nie, skarżący był w każdym razie zgodnie z prawem pozbawiony wolności, a jego prawa były ograniczone na zwyczajnych warunkach trybu stosowanego wobec osób tymczasowo aresztowanych. Dodatkowo, podczas części drugiego z wyżej wymienionych okresów, skarżący był równolegle pozbawiony wolności, w związku ze skazaniem przez właściwy sąd i odbywając karę pozbawienia wolności od dnia 7 listopada 2003 r. do dnia 11 lipca 2005 r. (zobacz §§ 12 i 47 powyżej). W rezultacie, jego prawa w tym okresie nie podlegały już

ochronie na mocy art. 5 ust. 1 lit. c, lecz na mocy art. 5 ust. 1 lit. a Konwencji.

107. Z powyższego wynika, że Trybunał zbada zgodność z prawem tymczasowego aresztowania skarżącego na podstawie art. 5 ust. 1 lit. c w ramach drugiej sprawy karnej w okresie od 11 lipca do 1 września 2005 r., to znaczy od momentu, kiedy zakończył on odbywanie swojej pierwszej kary (zob. § 12 powyżej) do dnia skazania przez sąd pierwszej instancji w drugiej sprawie (zob. § 45 powyżej).

(b) Zgodne z prawem aresztowanie w trybie ustalonym przez prawo

108. Kwestią do ustalenia jest, czy tymczasowe aresztowanie skarżącego w związku z jego drugą sprawą karną po dniu 10 listopada 2002 r., a dokładniej, od 11 lipca do 1 września 2005 r., było „bezprawne”, ponieważ, rzekomo, nie było ono zgodne z „trybem ustalonym przez prawo” oraz, alternatywnie, ponieważ sama procedura nie była wystarczająco precyzyjna i przewidywalna.

(i) Zasady ogólne

109. W orzecznictwie Trybunału dotyczącym art. 5 ust. 1 Konwencji ugruntowane jest, że każde pozbawienie wolności musi nie tylko spełniać warunki określone w podpunktach (a)-(f), ale musi być również „zgodne z prawem” (zob. *Saadi przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 13229/03, § 67, ETPCz 2008-I, i *M. przeciwko Niemcom* nr 19359/04, § 90, ETPC 2009-VI).

Kiedy zagadnieniem jest „zgodność z prawem” tymczasowego aresztowania, włączając w to pytanie o przestrzeganie „trybu ustalonego przez prawo”, Konwencja zasadniczo odnosi się do prawa krajowego oraz ustanawia obowiązek zastosowania jego zasad materialnych i proceduralnych (zob. wśród wielu innych, *Erkalo przeciwko Holandii*, 2 września 1998 r., § 52, *Raporty* 1998-VI; *Saadi*, cytowany powyżej, § 67; *Kafkaris przeciwko Cyprowi* [WI], nr 21906/04, § 116, ETPCz 2008-I; *Ladent przeciwko Polsce*, nr 11036/03, § 47, 18 marca 2008 r.; oraz *Schönbrod przeciwko Niemcom*, nr 48038/06, § 81, 24 listopada 2011 r.). Tym samym termin ten pokrywa się w pewien sposób z ogólnym wymogiem określonym na początku art. 5 ust. 1, mianowicie wymogiem przestrzegania „trybu ustalonego przez prawo” (zob. *Bordovskiy przeciwko Rosji*, nr 49491/99, § 41, 8 lutego 2005 r., i *Winterwerp przeciwko Holandii*, 24 października 1979 r., § 39, Seria A nr 33).

110. Interpretowanie i stosowanie prawa krajowego w pierwszej kolejności należy do władz krajowych, szczególnie do sądów. Jednakże, jeżeli na podstawie art. 5 ust. 1 brak zgodności z prawem krajowym powoduje naruszenie Konwencji, Trybunał może i powinien powziąć pewne środki, aby sprawdzić czy przestrzegano tego prawa (zob. *Bordovskiy*,

cytowany powyżej, § 42, i *Benham przeciwko Wielkiej Brytanii*, 10 czerwca 1996 r., § 41, *Raporty* 1996-III).

111. Okres tymczasowego aresztowania jest w zasadzie „zgodny z prawem”, jeżeli opiera się na orzeczeniu sądu. Jeżeli sąd nadrzędny stwierdzi następnie błąd sądu niższej instancji w wydaniu tego orzeczenia na mocy prawa krajowego, niekoniecznie będzie to miało retrospektywny wpływ na ważność przebytego okresu tymczasowego aresztowania (zob. *Mooren przeciwko Niemcom* [WI], nr 11364/03, § 74, 9 lipca 2009 r.; *Benham*, cytowany powyżej, § 42; *Douiyeb przeciwko Holandii* [WI], nr 31464/96, § 45, 4 sierpnia 1999 r.; *Minjat przeciwko Szwajcarii*, nr 38223/97, § 41, 28 października 2003 r.; oraz *Khudoyorov przeciwko Rosji*, nr 6847/02, § 128, ETPCz 2005 X (fragmenty)).

Dla oceny zgodności z art. 5 ust. 1 Konwencji, należy wprowadzić podstawowe rozróżnienie orzeczeń o tymczasowym aresztowaniu *ex facie* nieważnych – na przykład, wydanych przez sąd działający poza swoją jurysdykcją (zob. *Marturana przeciwko Włochom*, nr 63154/00, § 78, 4 marca 2008 r.) lub w sytuacji, gdzie strona zainteresowana nie została właściwie zawiadomiona o posiedzeniu (zob. *Khudoyorov*, cytowany powyżej, § 129, i *Liu przeciwko Rosji*, nr 42086/05, § 79, 6 grudnia 2007 r.) – oraz orzeczeń o tymczasowym aresztowaniu, które są *prima facie* ważne i skuteczne, chyba że, i do chwili w której, zostały uchylone przez sąd wyższej instancji (*ibid.*). Orzeczenie o tymczasowym aresztowaniu musi zostać uznane *ex facie* za nieważne, jeżeli jego wady stanowiły „rażącą i oczywistą nieprawidłowość” w wyjątkowym rozumieniu wskazanym w orzecznictwie Trybunału (porównaj *Liu*, cytowany powyżej, § 81; *Garabayev przeciwko Rosji*, nr 38411/02, § 89, 7 czerwca 2007 r.; i *Marturana*, cytowany powyżej, § 79). W związku z powyższym, jeżeli nie występują rażące i oczywiste nieprawidłowości, wady orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu mogą być naprawione przez krajowe sądy odwoławcze w toku postępowania odwoławczego (zob. *Mooren*, cytowany powyżej, § 75).

112. Mówiąc o „prawie”, Konwencja nawiązuje do koncepcji, obejmującej zarówno ustawy, jak orzecznictwo. W związku z tym, Trybunał zawsze rozumiał słowo „prawo” w jego sensie „materialnym”, a nie „formalnym”. Zawiera więc ono zarówno akty niższej rangi niż ustawy i prawo nie skodyfikowane. W sumie, „prawo” stanowią obowiązujące przepisy w brzmieniu wynikającym z interpretacji właściwych sądów (zob. w szczególności w kontekście art. 7, *Kafkaris*, cytowany powyżej, § 139; w kontekście art. 8, *Kruslin przeciwko Francji*, 24 kwietnia 1990 r., § 29, Seria A nr 176 A i *De Wilde, Ooms i Versyp przeciwko Belgii*, 18 czerwca 1971 r., § 93, Seria A nr 12; w kontekście art. 9, *Leyla Şahin przeciwko Turcji* [WI], nr 44774/98, § 88, ETPC 2005 XI; w kontekście art. 10, *Sanoma Uitgevers B.V. przeciwko Holandii* [WI], nr 38224/03, § 83, 14 września 2010 r.; *The Sunday Times przeciwko Wielkiej Brytanii* (nr 1), 26

kwietnia 1979 r., § 47, Seria A nr 30 i *Casado Coca przeciwko Hiszpanii*, 24 lutego 1994 r., § 43, Seria A nr 285 A; oraz w kontekście art. 11, *Vyerentsov przeciwko Ukrainie*, nr 20372/11, § 63, 11 kwietnia 2013 r.).

113. Ponadto, jak stwierdził Trybunał w kontekście art. 7 Konwencji, logiczną konsekwencją zasady, że prawo musi mieć ogólne zastosowanie jest to, że sformułowania ustaw nie zawsze są precyzyjne. Jedną ze standardowych technik regulacji ustawowych jest używanie ogólnych kategoryzacji jako przeciwieństwa do wyczerpujących wyliczeń. Zgodnie z tym, wiele przepisów jest w sposób nieuchronny formułowanych niejasno w szerszym lub węższym stopniu, a ich interpretacja i zastosowanie należą do praktyki. Jakkolwiek jasno może być sformułowany przepis prawny, w każdej dziedzinie prawna, włączając prawo karne, w sposób nieunikniony pozostawione jest pole do interpretacji sądowej. Zawsze będzie istniała potrzeba objaśniania wątpliwych punktów oraz ich adaptacji do zmieniających się okoliczności. Mimo że pewność prawa jest wysoce pożądana, może również wprowadzić nadmierną sztywność, a prawo powinno być w stanie dostosowywać się do zmieniających się okoliczności. Rolą orzecznictwa sądowego jest rozwianie takich wątpliwości interpretacyjnych. Progresywny rozwój prawa karnego poprzez orzecznictwo jest głęboko zakorzenioną i niezbędną częścią tradycji prawnej Państw – Stron (zob. *Del Rio Prada przeciwko Hiszpanii* [WI], nr 42750/09, §§ 92 i 93, ETPCz 2013-VI z dalszymi odniesieniami).

114. Do oceny, czy tymczasowe aresztowanie skarżącego pozostawało w zgodzie z wymaganiami art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji dotyczącymi jego zgodności z prawem, Trybunał musi wziąć pod uwagę obowiązującą wówczas sytuację prawną (zob. *Wloch*, cytowany powyżej, § 114).

115. „Zgodność z prawem” tymczasowego aresztowania w świetle prawa krajowego jest pierwszoplanowym, lecz nie zawsze decydującym elementem. Trybunał musi dodatkowo upewnić się o zgodności tymczasowego aresztowania w rozpatrywanym okresie z celem art. 5 ust. 1, którym jest ochrona osób przed arbitralnym pozbawianiem wolności. W tym celu, Trybunał musi również ustalić, czy samo prawo krajowe pozostaje w zgodzie z Konwencją, w tym ogólnymi zasadami w niej wyrażonymi lub z niej wywiedzionymi (zob. wśród wielu innych, *Baranowski przeciwko Polsce*, nr 28358/95, § 51, ETPC 2000-III; *Winterwerp*, cytowany powyżej, § 45; i *Erkalo*, cytowany powyżej, § 52).

116. W przypadku, gdy w grę wchodzi pozbawienie wolności, szczególnie istotne jest zapewnienie przestrzegania zasady ogólnej pewności prawa. Dlatego niezbędne jest to, aby warunki pozwalające na pozbawienie wolności w prawie krajowym były jasno określone, a także, aby stosowanie prawa było przewidywalne, w sposób spełniający standard „zgodności z prawem” ustalony przez Konwencję, standard, który wymaga, aby każde prawo było wystarczająco precyzyjne, by umożliwić osobie – w razie potrzeby przy uzyskaniu odpowiedniej porady – przewidzieć, w

stopniu rozsądnym w danych okolicznościach, konsekwencje, które może za sobą pociągnąć dany czyn (zobacz *Del Rio Prada*, cytowany powyżej, § 125; *Baranowski*, cytowany powyżej, § 52; i *M. przeciwko Niemcom*, cytowany powyżej, § 90).

(ii) *Zastosowanie tych zasad w niniejszej sprawie*

117. Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 263 § 3 Kodeksu, w brzmieniu obowiązującym w odpowiednim okresie (zob. § 73 powyżej), długość tymczasowego aresztowania do momentu wydania pierwszego wyroku przez sąd co do zasady nie powinna przekraczać dwóch lat. Na podstawie art. 263 § 4 Kodeksu (zob. § 82 *in fine* powyżej) tymczasowe aresztowanie podczas trwania rozprawy może być przedłużone na określony czas przekraczający dwa lata tylko przez sąd apelacyjny, jeżeli został spełniony co najmniej jeden z poniższych warunków: (i) zawieszono postępowanie karne; (ii) zaszła konieczność ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego; (iii) oskarżony był poddany przedłużającej się obserwacji psychiatrycznej; (iv) przedłużało się opracowywanie opinii biegłego; (v) wykonywano czynności dowodowe w sprawie o szczególnej złożoności lub poza granicami kraju (vi) oskarżony celowo przewlekał postępowanie; (vii) a także z powodu innych istotnych przeszkód których usunięcia było niemożliwe (zob. § 73 powyżej).

118. W świetle jednolitej praktyki sądów krajowych, włączając Sąd Najwyższy, ustawowy dwuletni okres tymczasowego aresztowania w znaczeniu wyżej wspomnianych przepisów, był w tamtym czasie uznawany za obejmujący jedynie rzeczywisty okres pozbawienia wolności danej osoby, stosowanego na mocy postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wydanego w toku tego konkretnego postępowania. W konsekwencji, tak długo, jak osadzony równolegle pozostawał tymczasowo aresztowany lub odbywał karę pozbawienia wolności w ramach innej, wcześniejszej sprawy karnej, uznawano, że ustawowy okres tymczasowego aresztowania w drugiej sprawie nie rozpoczął biegu (zob. § 75 i 76 powyżej). To z kolei oznaczało, że przedmiotowy środek zapobiegawczy mógł być przedłużany przez sąd niższej instancji i na ogólnych zasadach, nawet po upływie dwuletniego okresu w drugim postępowaniu karnym.

119. W dniu 10 czerwca 2008 r. Trybunał Konstytucyjny uznał art. 263 § 3 Kodeksu za niezgodny z Konstytucją, ponieważ, *inter alia*, jego nieprecyzyjne sformułowanie wymagało sformułowania zasady prawnej w orzecznictwie, a więc poza ustawą, w zakresie sposobu obliczania długości tymczasowego aresztowania biegnącego równolegle z karą pozbawienia wolności (zob. § 77-80 powyżej). W wyniku tego orzeczenia, w dniu 12 lutego 2009 r. przepis ten został zmieniony i zaczął obowiązywać w znowelizowanej formie w dniu 19 lutego 2009 r. (zob. § 81 powyżej). Od tego momentu, w sytuacjach, w których tymczasowe aresztowanie biegło równolegle z karą pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie,

przedmiotowy okres musiał obejmować okres odbywania kary pozbawienia wolności przez osadzonego. Krajowy sposób postępowania w sytuacji, w której tymczasowe aresztowanie biegnie równolegle do tymczasowego aresztowania stosowanego w innej sprawie, pozostał niezmieniony (zob. § 75 powyżej).

120. Trybunał zauważa na wstępie, że we wcześniejszych sprawach brał pod należytą uwagę orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzające niekonstytucyjność i/lub niezgodność z Konwencją ustawodawstwa krajowego (zob., *inter alia*, w odniesieniu do: roszczeń zabużańskich, *Broniowski przeciwko Polsce* [WI], nr 31443/96, § 131, ETPCz 2004-V; legislacja dotycząca kontroli najmu i art. 1 Protokołu nr 1, *Hutten-Czapska przeciwko Polsce* [WI], nr 35014/97, § 208, ETPCz 2006-VIII; przeludnienie zakładów karnych i art. 3 Konwencji, *Orchowski przeciwko Polsce* nr 17885/04, § 123, 22 października 2009 r.; regulacja dotycząca praw osadzonych do odwiedzin i art. 8 Konwencji, *Wegera przeciwko Polsce*, nr 141/07, §§ 73-74, 19 stycznia 2010 r.; status asesorów sądowych i standard „niezawisłego sądu” w rozumieniu art. 6 Konwencji, *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, nr 23614/08, §§ 52 i 53, 30 listopada 2010 r.; oraz „sąd lub inny urzędnik uprawniony przez ustawę do wykonywania władzy sądowej” w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji, *Mirosław Garlicki przeciwko Polsce*, nr 36921/07, § 112, 14 czerwca 2011 r.).

Art. 41 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (zob. § 71 powyżej) jest w swej istocie sformułowany w taki sam sposób jak art. 5 ust. 1 Konwencji. W świetle zasady subsydiarności, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 2008 r. (zob. § 120 powyżej) mogło stanowić podstawowe kryterium we własnej ocenie Trybunału co do tego, czy prawo regulujące przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania powyżej dwóch lat spełniało, w przedmiotowym okresie, wymóg jakości zgodnie ze standardami określonymi w art. 5 ust. 1 Konwencji.

Trybunał zauważa w tym kontekście, że konstytucyjny standard jasności i precyzji ustawodawstwa karnego, stosowany przez polski Trybunał Konstytucyjny, wymaga, aby tekst ustawy przyjętej przez parlament był wystarczający dla przewidzenia, jak te przepisy będą stosowane.

121. Powracając do okoliczności niniejszej sprawy, jest jasne dla Trybunału, biorąc pod uwagę stan prawny obowiązujący w czasie tymczasowego aresztowania skarżącego w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c w ramach drugiej sprawy karnej, że stosowanie przedmiotowego środka zapobiegawczego było przedłużane poza dzień 10 listopada 2002 r. zgodnie z obowiązującym prawem, tak jak było ono jednolicie interpretowane przez sądy krajowe (porównaj z *Del Rio Prada*, cytowany powyżej, § 103). Należy zauważyć, że w swoim postanowieniu z dnia 30 października 2002 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie w pełni zastosował się do praktyki opisaną powyżej, wyraźnie deklarując brak swojej właściwości do orzekania o

tymczasowym aresztowaniu skarżącego i stwierdzając, że w sytuacji skarżącego, okres jego efektywnego tymczasowego aresztowania nie rozpoczął jeszcze swojego biegu w odniesieniu do drugiej sprawy karnej (zob. § 28 powyżej).

122. W tym kontekście, Trybunał przywołuje swoje orzecznictwo, zgodnie z którym zasada pewności prawa, która jest nieodłącznym elementem Konwencji, może zwalniać Państwa od ponownego tworzenia lub podważania aktów prawnych lub sytuacji, które poprzedzają wyroki Trybunału stwierdzające niezgodność krajowego prawodawstwa z Konwencją. Te same stwierdzenia znajdują zastosowanie tam, gdzie Trybunał Konstytucyjny uchyla ustawodawstwo krajowe jako niekonstytucyjne (zob. *Henryk Urban*, cytowany powyżej, § 65 – w kontekście orzeczenia Trybunału na podstawie art. 41 w sprawie dotyczącej ustawy o statusie asesorów i pojęcia „niezawisłego sądu” w rozumieniu art. 6; *P.B. i J.S. przeciwko Austrii*, nr 18984/02, § 49, 22 lipca 2010 r. – w kontekście prawa wyłączającego osobę pozostającą w związku homoseksualnym z ochrony ubezpieczeniowej przysługującej urzędnikowi państwowemu oraz art. 14 w zw. z art. 8; a także *Marckx przeciwko Belgii*, 13 czerwca 1979 r., § 58, Seria A nr 31 – w kontekście prawa regulującego macierzyństwo w odniesieniu do dziecka urodzonego poza związkiem małżeńskim oraz art. 8).

W niniejszej sprawie, późniejsza zmiana rozumienia art. 263 § 3 Kodeksu, wynikająca z odpowiedniego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i odpowiadającej mu poprawki do tekstu, nastąpiła już po zakończeniu tymczasowego aresztowania skarżącego, a w każdym razie, obejmowała wyłącznie sytuacje, w których tymczasowe aresztowanie biegło równoległe z osadzeniem po skazaniu. Nie spowodowało to, że postępowanie w sprawie skarżącego oraz przedmiotowy środek stały się retroaktywnie nieważne. W opinii Trybunału, zmiana w prawie krajowym nie upoważnia do konkluzji, że środek ten był wcześniej niezgodny z Konwencją.

123. W rzeczywistości, wcześniejsza praktyka krajowa polegająca na nieuznawaniu, iż tymczasowe aresztowanie skutecznie biegnie w czasie, gdy równoległe wykonywano karę pozbawienia wolności po skazaniu, jest zgodna z orzecznictwem Trybunału (zob. *Borisenko przeciwko Ukrainie*, nr 25725/02, § 44, 12 stycznia 2012 r., oraz *X. przeciwko Republice Federalnej Niemiec* (dec.), nr 8626/79, 12 marca 1981 r.). W związku z tym zmiana, jaka nastąpiła w Polsce, nie zmierzała do ograniczenia praw człowieka, ani nawet do dostosowania rozumienia krajowego pojęcia „aresztowania” do jego rozumienia na podstawie art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji, ponieważ wcześniej obowiązujący przepis prawa odpowiadał standardom Konwencji. Nowelizacja dodatkowo wzmocniła prawa jednostek, których dotyczyła, ale nie miała wpływu na skarżącego.

124. W świetle powyższych rozważań, Trybunał uznaje, że tymczasowe aresztowanie skarżącego w zakresie, w jakim zostało przedłużone poza dzień 10 listopada 2002 r. w ramach drugiego postępowania karnego, przed wydaniem wyroku przez sąd i w zakresie, w jakim podległo pod art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji (zob. § 107 powyżej), nie może być postrzegane jako „niezgodne z prawem” na podstawie tego, że, jak twierdził skarżący, nastąpiło naruszenie procedury krajowej w kształcie, w jakim ją interpretowano i stosowano w tamtym czasie.

125. Ponadto, Trybunał rozumie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2008 r. w ten sposób, że złamanie zasad konstytucyjnych wynikało z tego, że art. 263 § 3 Kodeksu, z uwagi na swą niejednoznaczność, był uzupełniony regułą wynikającą z orzecznictwa, a nie z ustawy. Należy zaobserwować, że mówiąc o „prawie”, Konwencja nawiązuje do koncepcji obejmującej zarówno ustawę, jak i orzecznictwo oraz że wymogi art. 5 ust. 1 są spełnione, jeśli sądy krajowe wystarczająco rozwieją jakikolwiek wątpliwości związane z interpretacją odpowiednich przepisów prawnych (zob. §§ 112 i 113 powyżej). Innymi słowy, art. 5 ust. 1 wymaga precyzji i przewidywalności mającego zastosowanie przepisu, niekoniecznie na samej jego podstawie, ale na podstawie interpretacji właściwych sądów. W powyższym wyroku uznano, że art. 263 § 3 Kodeksu uzyskał „jednolite i autorytatywne” znaczenie poprzez praktykę Sądu Najwyższego (zob. § 78 powyżej i *a contrario*, *Šebalj przeciwko Chorwacji*, nr 4429/09, §§ 192-95, 28 czerwca 2011 r.).

Wynika z tego, że odpowiednie polskie ustawodawstwo karne, z uwagi na fakt, że było zdefiniowane poprzez długoterminową i jednolitą praktykę sądową, przeszło test „przewidywalności” „prawa” dla celów art. 5 ust. 1 Konwencji.

126. Dlatego też nie doszło do naruszenia tego przepisu.

II. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 UST. 3 KONWENCJI

127. Skarżący zarzucił, że sądy krajowe nie wskazały odpowiednich i wystarczających powodów dla kontynuowania jego tymczasowego aresztowania podczas pierwszego i drugiego procesu. Powołał się na art. 5 ust. 3 Konwencji, który, w odpowiednim zakresie, stanowi co następuje:

„Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c niniejszego artykułu ... ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”.

A. Dopuszczalność

128. Rząd podniósł, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 2008 r., który uznał art. 263 Kodeksu za niezgodny z Konstytucją

(zob. §§ 77-80 powyżej), oraz jego orzeczenie wydane w sprawie samego skarżącego z dnia 10 marca 2009 r. (zob. § 63 powyżej), uczyniło tymczasowe aresztowanie skarżącego w okresie od października 2002 r. do 1 września 2005 r. oczywiście niesłusznym. W konsekwencji, skarżący mógł złożyć wniosek o odszkodowanie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie zgodnie z art. 552 § 4 Kodeksu (zob. § 83 powyżej). W związku z powyższym, Rząd zwrócił się do Trybunału o odrzucenie skargi ze względu na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych, zgodnie z art. 35 ust. 1 Konwencji.

129. Trybunał przypomina, że zgodnie z orzecznictwem na podstawie Konwencji, w sprawach dotyczących legalności tymczasowego aresztowania, powództwo o odszkodowanie przeciwko Państwu nie jest środkiem odwoławczym, który musi zostać wykorzystany, ponieważ prawo do zbadania przez sąd legalności tymczasowego aresztowania oraz prawo do uzyskania odszkodowania za każde pozbawienie wolności niezgodne z art. 5, są dwoma oddzielnymi prawami (zob. *Zdebski i Zdebska*, decyzja cytowana powyżej). Trybunał powtarza również, że wniosek o odszkodowanie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 552 Kodeksu umożliwia aresztowanemu domaganie się, retrospektywnie, wydania orzeczenia co do tego, czy jego tymczasowe aresztowanie w zakończonym już postępowaniu karnym było uzasadnione oraz do uzyskania odszkodowania, jeśli takie nie było. Postępowanie w sprawie takiego wniosku jest zasadniczo skonstruowane tak, aby zabezpieczyć rekompensatę finansową za szkodę wynikającą z wykonywania nieuzasadnionego tymczasowego aresztowania (zob. *Włoch*, cytowany powyżej, §§ 90 i 91).

130. Trybunał zauważa, że skarżący wniósł zażalenia na praktycznie wszystkie postanowienia wydane przez Sąd Rejonowy w Jarosławiu o przedłużeniu jego tymczasowego aresztowania w ramach pierwszej sprawy karnej i ubiegał się wielokrotnie o zwolnienie (zob. § 8 i 11 powyżej). Zaskarżył również postanowienie o aresztowaniu go w związku z drugą sprawą karną (zob. § 17 powyżej) i wniósł co najmniej piętnaście zażaleń na kolejne postanowienia o tymczasowym aresztowaniu (zob. §§ 20, 23, 25, 29, 32, 37, 40, 42, 44, 47 i 50 powyżej). Nieskutecznie ubiegał się również o uchylenie lub zmianę zastosowanego wobec niego środka w postaci tymczasowego aresztowania (zob. §§ 18, 21, 26, 38 i 43 powyżej).

131. Zgodnie z powyższym, Trybunał wnioskuję, że dla celów art. 35 ust. 1 Konwencji, skarżący wykorzystał dostępne mu krajowe środki odwoławcze oraz, że zarzut Rządu o niedopuszczalności skargi z uwagi na ich niewykorzystanie musi zostać oddalony.

132. Trybunał stwierdza, że skarga ta nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Stwierdza również, że nie jest ona niedopuszczalna na jakichkolwiek innych podstawach. Dlatego też musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Okres, jaki należy wziąć pod uwagę

133. Gdy osoba oskarżona jest tymczasowo aresztowana w toku dwóch lub więcej odrębnych okresów w związku z różnymi grupami zarzutów, gwarancja rozsądnego czasu z art. 5 ust. 3 Konwencji wymaga globalnej oceny łącznego okresu (zob. *Piechowicz przeciwko Polsce*, nr 20071/07, § 188, 17 kwietnia 2012 r., i *Mitev przeciwko Bułgarii*, nr 40063/98, § 102, 22 grudnia 2004 r.).

134. Łączny okres, w jakim skarżący był tymczasowo aresztowany w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji, wyniósł nieco powyżej czterech lat i sześciu miesięcy.

Trybunał wziął pod uwagę, dla celów tych obliczeń, następujące okresy tymczasowego aresztowania skarżącego w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji: (i) od 11 lipca 2000 r., kiedy skarżący został zatrzymany, do 13 grudnia 2001 r. (zob. §§ 6 i 9 powyżej), co stanowiło jeden rok, pięć miesięcy i trzy dni; (ii) od 23 kwietnia 2002 r. do 7 listopada 2003 r. (zob. §§ 10 i 12 powyżej), co stanowiło jeden rok, sześć miesięcy i piętnaście dni; (iii) od 11 lipca 2005 r. (zob. § 47 powyżej) do 1 września 2005 r. (zob. § 45 powyżej), co stanowiło jeden miesiąc i dwadzieścia jeden dni; oraz (iv) od 10 lutego 2006 r. do 6 lipca 2007 r. (zob. §§ 46 and 52 powyżej), co stanowiło jeden rok, cztery miesiące i dwadzieścia cztery dni.

Trybunał również odnotował fakt, że od 13 grudnia 2001 r. do 23 kwietnia 2002 r., od 7 listopada 2003 r. do 11 lipca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 10 lutego 2006 r. i od 6 lipca 2007 r. do swojego zwolnienia w dniu 10 kwietnia 2008 r., skarżący był osadzony „w wyniku skazania przez właściwy sąd”, w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. a (zob. §§ 9, 10, 12, 45, 46, 52 i 53 powyżej). W konsekwencji, te okresy jego osadzenia nie wchodzą w zakres art. 5 ust. 3 (zob. *Kudła*, cytowany powyżej, § 104, i *Ślusarczyk przeciwko Polsce*, nr 23463/04, §§ 146 i 147, 28 października 2014 r.).

2. Stanowiska stron

(a) Skarżący

135. Skarżący podniósł, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna oraz, że władze nie przedstawiły wystarczającego usprawiedliwienia dla zastosowania tego środka. W szczególności, twierdził, że nie było realnego ryzyka jego ucieczki. W związku z tym

wskazał, że w pełni współpracował z władzami w ramach pierwszej sprawy karnej. Zaprzeczył wreszcie, że wykorzystywał przysługujące mu prawa oskarżonego „w sposób nadmierny”, powodując niepotrzebne opóźnienia.

(b) Rząd

136. Rząd uznał, że tymczasowe aresztowanie skarżącego spełniało wymagania art. 5 ust. 3. Było usprawiedliwione „odpowiednimi” i „wystarczającymi” powodami, w szczególności poprzez istnienie uzasadnionego podejrzenia przez cały okres jego tymczasowego aresztowania, że popełnił on przestępstwa, które mu zarzucono. Ponadto, Rząd stwierdził, że przedłużające się tymczasowe aresztowanie skarżącego podczas drugiego postępowania karnego było usprawiedliwione wymogiem autentycznego interesu publicznego, a mianowicie faktem, że zarzucono mu popełnienie poważnego przestępstwa oraz, że groziła mu długoletnia kara pozbawienia wolności. Rząd zauważył również, że tymczasowe aresztowanie skarżącego było usprawiedliwione ryzykiem utrudniania przez niego biegu postępowania.

3. Ocena Trybunału

(a) Zasady ogólne

137. Trybunał przypomina, że zgodnie z drugim aspektem art. 5 ust. 3, osoba, której zarzucono popełnienie przestępstwa, musi być zawsze zwolniona na czas trwania rozprawy, chyba że Państwo może wskazać „odpowiednie i wystarczające” powody usprawiedliwiające kontynuację jej tymczasowego aresztowania. Ponadto, sądy krajowe „muszą rozważyć wszystkie fakty przemawiające za i przeciw istnieniu autentycznego wymogu interesu publicznego usprawiedliwiającego, biorąc w odpowiedni sposób pod uwagę zasadę domniemania niewinności, odejście od zasady poszanowania wolności osobistej i wskazać je w swoich orzeczeniach dotyczących wniosków o zwolnienie”. Art. 5 ust. 3 Konwencji nie może być postrzegany jako zezwalający na bezwarunkowe tymczasowe aresztowanie, o ile trwa ono nie dłużej niż określony czas. Uzasadnienie dla jakiegokolwiek okresu tymczasowego aresztowania, nieważne jak krótkiego, musi być przekonująco wskazane przez władze (zob. *Sarban przeciwko Mołdawii*, nr 3456/05, §§ 95-97, 4 października 2005 r., z dalszymi odniesieniami).

138. Utrzymywanie się uzasadnionego podejrzenia, że osoba aresztowana popełniła przestępstwo, jest warunkiem *sine qua non*, aby tymczasowe aresztowanie było zgodne z prawem na podstawie art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji. Jednakże przestaje to być wystarczające po upływie pewnego czasu. W takich przypadkach, Trybunał musi ustalić, czy inne powody wskazane przez władze sądowe uzasadniały nadal pozbawienie

wolności (zob. wśród wielu innych, *W. przeciwko Szwajcarii*, 26 stycznia 1993 r., § 30, Seria A nr 254 A).

139. W orzecznictwie na podstawie Konwencji wypracowano cztery podstawowe akceptowalne powody odmowy zwolnienia za poręczeniem: ryzyko, że oskarżony nie stawia się na rozprawie (zob. *Stögmüller przeciwko Austrii*, 10 listopada 1969 r., § 15, Seria A nr 9); ryzyko, że oskarżony, jeśli zostanie zwolniony, będzie podejmował działania powodujące uszczerbek dla wymiaru sprawiedliwości (zob. *Wemhoff przeciwko Niemcom*, 27 czerwca 1968 r., § 14, Seria A nr 7), lub popełni kolejne przestępstwa (zob. *Matznetter przeciwko Austrii*, 10 listopada 1969 r., § 9, Seria A nr 10) lub zakłóci porządek publiczny (zob. *Letellier przeciwko Francji*, 26 czerwca 1991 r., § 51, Seria A nr 207).

140. Ponadto, Trybunał powtarzał już, że przerzucenie ciężaru dowodu na osobę osadzoną w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania jest równoznaczne z obaleniem zasady wynikającej z art. 5 Konwencji, który przewiduje, że tymczasowe aresztowanie stanowi wyjątkowe odejście od prawa do wolności, dopuszczalne tylko w wyczerpująco wyliczonych i ściśle określonych przypadkach (zob. *Rokhlina przeciwko Rosji*, nr 54071/00, § 67, 7 kwietnia 2005 r., i *Ilijkov przeciwko Bułgarii*, nr 33977/96, § 85, 26 lipca 2001 r.). Argumenty za zwolnieniem i przeciw niemu nie mogą być „ogólne i abstrakcyjne” (zob. *Clooth przeciwko Belgii*, 12 grudnia 1991 r., § 44, Seria A nr 225), ale muszą zawierać odniesienia do konkretnych faktów i osobistych warunków skarżącego, usprawiedliwiających jego tymczasowe aresztowanie (zob. *Panchenko przeciwko Rosji* nr 45100/98, § 107, 8 lutego 2005 r.).

141. Wreszcie, Trybunał podkreśla, że przy rozstrzyganiu, czy dana osoba ma być zwolniona lub tymczasowo aresztowana, władze mają obowiązek, zgodnie z art. 5 ust. 3, rozważenia alternatywnych środków dla zagwarantowania jego lub jej stawiennictwa na rozprawie (zob. *Sulaoja przeciwko Estonii*, nr 55939/00, § 64, 15 lutego 2005 r., i *Jabłoński przeciwko Polsce*, nr 33492/96, § 83, 21 grudnia 2000 r.).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

142. Skarżący został tymczasowo aresztowany na podstawie zarzutów wymuszenia, bezprawnego pozbawienia wolności, kierowania gróźb pozbawienia życia oraz rozboju z użyciem broni.

143. W uzasadnieniach postanowień o tymczasowym aresztowaniu, wydanych w obu postępowaniach, władze odwoływały się do trzech przesłanek, a mianowicie (i) istnienia uzasadnionego podejrzenia przeciwko skarżącemu (ii) surowości kary, która mu groziła (iii) ryzyka ukrywania się, gdyby został zwolniony. Co do ostatniego punktu, zauważono, że skarżący w przeszłości rzadko zamieszkiwał pod swoim stałym adresem (zob. §§ 8 i 20 powyżej).

144. W późniejszym stadium, sądy krajowe przedłużały środki zapobiegawcze, odnosząc się do pierwotnych przesłanek oraz podając jako argument, że w toku obu postępowań wystąpiły opóźnienia, które nie mogły zostać przypisane sądom (zob. § 11 powyżej). W szczególności, opóźnienie w rozpoczęciu drugiego procesu było spowodowane wnioskiem skarżącego o wyłączenie składu sędziowskiego (zob. § 20 powyżej) oraz, w późniejszej fazie, z powodu konieczności objęcia skarżącego obserwacją psychiatryczną (zob. §§ 24, 25 i 29 powyżej). Podkreślono również, że ryzyko, iż skarżący utrudniałby prawidłowy przebieg postępowania w wypadku zwolnienia go, było realne, ponieważ wielu z domniemyanych współsprawców pozostawało na wolności (zob. §§ 23 i 31 powyżej).

145. W dniu 27 lutego 2003 r. środek w postaci tymczasowego aresztowania w drugiej sprawie został uchylony, ponieważ sąd krajowy uznał, że przyczyny tymczasowego aresztowania ustały ze względu na zawieszenie postępowania (zob. § 32 powyżej). Faktycznie, skarżący pozostawał w areszcie do 7 listopada 2003 r. na mocy postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wydanego w ramach pierwszego postępowania karnego (zob. §§ 11 i 33 powyżej).

146. Po odbyciu przez skarżącego kary pozbawienia wolności orzeczonej w pierwszej sprawie i przed pierwszym skazaniem w drugiej sprawie, to jest pomiędzy 11 lipca a 1 września 2005 r., jego tymczasowe aresztowanie podczas drugiego postępowania zostało przedłużone przez Sąd w Mińsku Mazowieckim w dniu 23 czerwca 2005 r. (postanowienie utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach w dniu 28 lipca 2005 r.). Sąd odwołał się do tych samych przesłanek, jak uprzednio (zob. § 44 powyżej).

147. W dniu 30 grudnia 2003 r. drugie postępowanie karne zostało podjęte, a skarżący został tymczasowo aresztowany na podstawie trzech pierwotnych przesłanek oraz, dodatkowo, z uwagi na możliwość wyznaczenia terminu obserwacji psychiatrycznej na marzec 2004 r. (zob. § 36 powyżej). W swoich następnych postanowieniach o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego, sądy krajowe podkreślały, że prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary było, w świetle prawa krajowego, samo w sobie wystarczającym powodem uzasadniającym tymczasowe aresztowanie. Dodatkowo, sądy krajowe nadal odwoływały się do pozostałych pierwotnych przesłanek, a mianowicie uzasadnionego podejrzenia oraz ryzyka utrudniania przez skarżącego postępowania w razie zwolnienia. Ostatnia przesłanka była stale powoływana, pomimo że sądy krajowe przyznały, że skarżący do tej pory nie usiłował zakłócać postępowania (zob. § 37, 39, 41, 42 i 44 powyżej). Zaznaczono również, że jego efektywne tymczasowe aresztowanie w tej sprawie trwało do tego momentu mniej niż dwa lata, wobec faktu równoległego odbywania przez skarżącego kary pozbawienia wolności wymierzonej w innej sprawie (zob. § 41 powyżej).

148. Wreszcie, pod koniec tego postępowania karnego, tymczasowe aresztowanie skarżącego było przedłużane w okresie pomiędzy 7 marca 2006 r. a 6 lipca 2007 r., na podstawie istnienia uzasadnionego podejrzenia przeciwko niemu, a także surowości kary, jakiej można było oczekiwać. Wyraźnie zaznaczono, że druga przesłanka stwarzała domniemanie, że skarżący usiłowałby utrudniać prawidłowy przebieg postępowania, gdyby został zwolniony (zob. §§ 47. 48 i 50 powyżej).

149. Trybunał akceptuje, że uzasadnione podejrzenie przeciwko skarżącemu popełnienia poważnego przestępstwa mogło początkowo uzasadniać jego tymczasowe aresztowanie. Jednakże, wraz z upływem czasu, przesłanka ta była coraz mniej odpowiednia. Trybunał musi więc ustalić, czy inne przesłanki przytoczone przez sądy krajowe – surowość przewidywanej kary, ryzyko ucieczki skarżącego lub też utrudniania przebiegu postępowania – były „odpowiednie” i „wystarczające” (zob. *Kudła*, cytowany powyżej § 111).

150. Trybunał zgadza się, że ryzyko utrudniania przebiegu postępowania przez skarżącego poprzez próbę przekonania świadków, aby złożyli fałszywe zeznania, mogło stanowić ważny powód do przedłużenia jego tymczasowego aresztowania, ale tylko we wcześniejszej fazie postępowania, w 2002 r., kiedy jego rzekomi współnicy nie byli zatrzymani przez władze (zob. § 23 powyżej).

151. Według władz, w obu postępowaniach, prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary wobec skarżącego stwarzało domniemanie, że będzie on utrudniać postępowanie. Jednakże, Trybunał przypomina, że podczas gdy surowość grożącej kary jest odpowiednim elementem do oceny ryzyka czyjejś ucieczki lub ponownego popełnienia przestępstwa, powaga zarzutów nie może sama w sobie uzasadniać długich okresów tymczasowego aresztowania (zob. *Michała przeciwko Polsce*, nr 13425/02, §§ 49, 4 maja 2006 r.).

152. Mając to na uwadze, Trybunał jest zdania, że powaga zarzutów nie może sama w sobie usprawiedliwiać faktu, że skarżący pozostawał tymczasowo aresztowany przez ponad cztery i pół roku (zob. *Michała*, cytowany powyżej §§ 42 i 49, w odniesieniu do tymczasowego aresztowania trwającego dwa lata i jedenaście miesięcy, oraz *Goral przeciwko Polsce*, nr 38654/97, § 68, 30 października 2003 r., w odniesieniu do tymczasowego aresztowania trwającego osiemnaście miesięcy).

153. Co do argumentu, że było prawdopodobne, że skarżący będzie się ukrywał, ponieważ przed aresztowaniem rzadko mieszkał pod swoim stałym adresem, Trybunał zauważa, że nie wskazano, że rzeczywiście zaczął się ukrywać, przeprowadził się za granicę lub też, że jego miejsce pobytu pozostawało nieznane. W tym względzie, nie wydaje się, by władze miały jakikolwiek problem z odnalezieniem i zatrzymaniem go w lipcu 2000 r.

154. Trybunał podkreśla również, że zgodnie z art. 5 ust. 3 władze, decydując, czy dana osoba powinna być zwolniona, czy tymczasowo aresztowana, są zobligowane rozważyć alternatywne środki służące zapewnieniu jego stawieństwa na rozprawie (zob. orzecznictwo cytowane w § 141 powyżej). W rzeczy samej, przepis ten nie tylko proklamuje „prawo [do tego, aby] być sądzony[m] w rozsądnym terminie albo zwolniony[m] na czas postępowania”, ale przewiduje również, że „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji stawienia się na rozprawę” (zob. *G.K. przeciwko Polsce*, nr 38816/97, § 85, 20 stycznia 2004 r.). Można było rozważyć i zastosować wobec skarżącego alternatywnie szereg innych, mniej restrykcyjnych środków zapobiegawczych, aby zagwarantować jego obecność i udział w postępowaniu.

155. Wreszcie, należy zaznaczyć, że przestępstwa, które zarzucono skarżącemu, nawet jeśli były zagrożone surową karą, nie należały do kategorii przestępczości zorganizowanej (porównaj *Bąk przeciwko Polsce*, nr 7870/04, § 56, 16 stycznia 2007 r.). Nie wydaje się, aby sprawy skarżącego stwarzały szczególne trudności dla organów śledczych lub dla sądów w kwestii ustalenia faktów i wszczęcia postępowania przeciwko niemu, co bez wątplenia miałoby miejsce, jeśli postępowanie dotyczyłoby przestępczości zorganizowanej (zob. *Celejewski przeciwko Polsce*, nr 17584/04, § 37, 4 maja 2006 r., i *Malik przeciwko Polsce*, nr 57477/00, § 49, 4 kwietnia 2006 r.).

156. Mając na uwadze powyższe, Trybunał uznaje, że przesłanki wskazane przez władze krajowe nie mogły uzasadnić całości okresu tymczasowego aresztowania skarżącego. W tych okolicznościach nie ma konieczności badania tego, czy postępowanie było prowadzone ze szczególną starannością.

157. Dlatego też doszło do naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 8 KONWENCJI

158. Skarżący zarzucił, że jego korespondencja z obrońcą podczas tymczasowego aresztowania w toku procesu była kontrolowana. Dodatkowo, materiały w aktach sprawy sugerują, że jego komunikacja z Trybunałem była również kontrolowana.

Skarżący powołał się na art. 8 Konwencji, który w odpowiedniej części brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania (...) swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i

zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”.

A. Dopuszczalność

1. Zarzut Rządu niewykorzystania krajowych środków odwoławczych

159. Rząd podniósł, że skarżący nie wykorzystał dostępnych krajowych środków odwoławczych. Nie wniósł powództwa na podstawie art. 24 § 2 w związku z art. 448 Kodeksu cywilnego. Przepisy te pozwalały skarżącemu domagać się uznania, że poprzez cenzurę jego korespondencji, władze naruszyły jego dobra osobiste chronione przez Kodeks cywilny i, na tej podstawie, ubiegać się o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

W tym zakresie Rząd oparł się na wyroku wydanym przez Sąd Okręgowy w Warszawie w dniu 27 listopada 2006 r., którym zasądzono na rzecz osadzonego kwotę 5,000 PLN zadośćuczynienia od Skarbu Państwa za naruszenie tajemnicy jego korespondencji z Centralnym Zarządem Służby Więziennej i Krajowym Biurem Wyborczym. Sąd stwierdził, że tajemnica korespondencji jednostki jest jednym z praw chronionych na podstawie art. 23 Kodeksu cywilnego oraz, że w przypadku jego naruszenia, przysługuje zadośćuczynienie za krzywdę.

160. Skarżący podniósł, że jego listy do obrońcy były otwierane i cenzurowane z naruszeniem prawa krajowego i art. 8 Konwencji. Skarżący nie odniósł się do zarzutu Rządu.

2. Ocena Trybunału

161. Skarżący zarzucił na podstawie art. 8, że cztery spośród jego listów do obrońcy zostały ocenzurowane. Dodatkowo, Trybunał z własnej inicjatywy podniósł sugestię, że korespondencja skarżącego z Trybunałem była otwierana i czytana. Każda z rzekomych ingerencji w korespondencję skarżącego wystąpiła w czasie jego tymczasowego aresztowania w toku postępowania.

162. W zakresie cenzurowania listów skarżącego do jego obrońcy, Trybunał zaznacza, że rzekoma ingerencja nastąpiła w 2001 r. i 2003 r. (zob. § 67 powyżej), podczas gdy Rząd powoływał się na wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 listopada 2006 r. na poparcie swojego zarzutu niewykorzystania środków krajowych (zob. § 159). Jakikolwiek znaczenie, jakie to orzeczenie mogłoby mieć w stosunku do niniejszej sprawy, jest więc zredukowane przez fakt, że zostało ono wydane długo po przedmiotowej ingerencji oraz złożeniu skargi do Trybunału (zob. na przykład *Lewak przeciwko Polsce*, nr 21890/03, §§ 25-27, 6 września 2007 r.; oraz przeciwnie, *Biśta przeciwko Polsce*, nr 22807/07, §§ 47-50, 12 stycznia 2010 r.). Co więcej, Trybunał zauważa, że wyrok, na którym opierał się Rząd, został wydany przez sąd pierwszej instancji.

163. W odniesieniu do listów skarżącego do Trybunału (zob. §§ 69 i 70 powyżej), skarżący nie mógł być świadomy tego, że zostały one ocenzone przez władze. Nie można więc wymagać od niego, aby wszczynał jakiegokolwiek krajowe postępowania, aby uzyskać rekompensatę za rzekome naruszenia jego prawa do poszanowania swojej korespondencji.

164. Z tych powodów, zarzut Rządu o niedopuszczalności na podstawie niewykorzystania krajowych środków odwoławczych, musi zostać oddalony.

165. Trybunał zauważa, że ta skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Stwierdza również, że nie jest ona niedopuszczalna na jakichkolwiek innych podstawach. Dlatego też musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Istnienie ingerencji

166. Trybunał zauważa, że na czterech kopertach wysłanych przez skarżącego do jego obrońcy widnieje pieczęć „Sąd Rejonowy w Jarosławiu” oraz ręcznie sporządzona notatka „ocenzurowano dn.”. Dodatkowo, dwie koperty wysłane przez skarżącego do Trybunału noszą pieczęć „Sąd Rejonowy w Jarosławiu” oraz z odrębną notatkę o treści odpowiednio „Ocenzone dn. 30 listopada 2001” oraz „Ocenzone dn. 26 lipca 2002 r.” (zob. §§ 67, 69 i 70 powyżej).

167. Trybunał stwierdzał przy wielu okazjach, że tak długo, jak polskie władze będą kontynuowały praktykę oznaczania listów osadzonych pieczęcią „ocenzurowano”, nie ma on innej alternatywy, jak domniemywać, że listy te zostały otwarte, a ich zawartość odczytana (zob. *Matwiejczuk*, cytowany powyżej, § 99; *Pisk-Piskowski przeciwko Polsce*, nr 92/03, § 26, 14 czerwca 2005 r.; *Micha*, cytowany powyżej, § 58; i *Lewak*, cytowany powyżej, § 29). Zgodnie z tym, Trybunał uważa, że pomimo tego, iż na liście nie widnieje odrębna pieczęć, można domniemywać, że koperta została otwarta, a jej zawartość odczytana. Trybunał zaznacza, że Rząd nie przedstawił żadnego wyjaśnienia, obalającego to domniemanie w niniejszej sprawie. W tym kontekście, stwierdzenie sądu krajowego zawarte w jego orzeczeniu z dnia 25 listopada 2003 r. – że korespondencja skarżącego z jego obrońcą nie została odczytana, a słowa „ocenzurowano” zostały automatycznie ostemplowane na jego listach (zob. § 68 powyżej) – nie zmieniają ustalenia Trybunału.

168. W związku z tym, w odniesieniu do listów skarżącego wysłanych do jego obrońcy oraz do Trybunału, nastąpiła „ingerencja” w jego prawo do poszanowania korespondencji, zagwarantowane przez art. 8 Konwencji.

2. Czy ingerencja była „przewidziana przez ustawę”

169. Trybunał zaznacza, że ingerencja nastąpiła podczas, gdy skarżący był tymczasowo aresztowany oraz że Rząd nie wykazał, że miało to jakąkolwiek podstawę prawną w prawie krajowym.

170. Trybunał zauważa, że na podstawie art. 214 Kodeksu karnego wykonawczego, tymczasowo aresztowanym przysługują te same prawa co skazanym prawomocnym wyrokiem. Stosownie do tego, zakaz cenzury korespondencji z obrońcą osadzonego, zawarty w art. 8 § 3 tego Kodeksu, który bezpośrednio odnosi się do osób skazanych, ma również zastosowanie wobec tymczasowo aresztowanych (zob. *Michta*, cytowany powyżej, § 61, oraz *Kwiek przeciwko Polsce*, nr 51895/99, § 44, 30 maja 2006 r.). Ponadto, zakaz cenzury korespondencji osób skazanych z Trybunałem, który zamieszczony jest w art. 103 Kodeksu karnego wykonawczego, stosuje się również do osób tymczasowo aresztowanych (co do przepisów krajowych dotyczących kontroli korespondencji osadzonych, zob. § 89 powyżej).

171. Cenzura listów skarżącego do jego obrońcy oraz do Trybunału była więc sprzeczna z prawem krajowym. Wynika z tego, że ingerencja w niniejszej sprawie nie była „przewidziana przez ustawę”.

172. Mając na uwadze powyższy wniosek, Trybunał nie uznaje za konieczne ustalania, czy spełniono pozostałe wymogi art. 8 ust. 2 Konwencji.

W konsekwencji, Trybunał stwierdza, że nastąpiło naruszenie art. 8.

IV. INNE ZARZUCONE NARUSZENIA KONWENCJI

A. Zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji ze względu na niesprawiedliwość dwóch postępowań karnych przeciwko skarżącemu i postępowania karnego przeciwko osobom trzecim

173. Skarżący zarzucił ponadto, że dwa postępowania karne wszczęte przeciwko niemu oraz postępowanie karne przeciwko funkcjonariuszom penitencjarnym (zob. § 66 powyżej) były niesprawiedliwe. W szczególności zarzucił, że organy śledcze zlekceważyły zupełnie dowody, które mogłyby go oczyścić z zarzutów, że nie przeprowadzono jego konfrontacji twarzą w twarz z pewnymi świadkami, że nie udzielono mu dostępu do akt sprawy, że zeznania świadków zostały odebrane „w sposób stronniczy” oraz, że prokuratura i sądy błędnie oceniły dowody i dokonały błędnych ustaleń. Skarżący powołał się na art. 6 ust. 1 Konwencji, który w odpowiednim zakresie stanowi:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego ... rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez ... sąd...przy rozstrzyganiu ... o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej ...”.

174. W zakresie, w jakim skarga skarżącego dotyczy pierwszego postępowania karnego przeciwko niemu, Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 19 Konwencji, jego obowiązkiem jest zapewnienie przestrzegania zobowiązań powziętych przez Układające się Strony Konwencji. W szczególności, nie jest jego zadaniem zajmowanie się z błędami co do faktów lub prawa rzekomo popełnionymi przez sąd krajowy, chyba, że i w zakresie w jakim, mogły one naruszyć prawa i wolności chronione przez Konwencję. Ponadto, podczas gdy art. 6 Konwencji gwarantuje prawo do rzetelnego procesu sądowego, nie określa żadnych zasad dopuszczalności dowodów ani sposobu, w jaki powinny być oceniane, a więc są to obszary do określania przede wszystkim przez prawo krajowe i sądy krajowe (zob. *García Ruiz przeciwko Hiszpanii* [WI], nr 30544/96, § 28, ETPCz 1999-I, z dalszymi odniesieniami, i *Antonicelli przeciwko Polsce*, nr 2815/05, § 48, 19 maja 2009 r.).

175. W niniejszej sprawie, Trybunał zaznacza, że skarga skarżącego zasadniczo kwestionuje wynik postępowania. Oceniając okoliczności sprawy jako całość, nie wskazuje na to, że postępowanie zostało poprowadzone w sposób nierzetelny.

W związku z tym, ta część skargi jest w sposób oczywisty nieuzasadniona i musi zostać odrzucona zgodnie z art. 35 ust. 3 lit. a i ust. 4 Konwencji.

176. Co do skargi dotyczącej drugiego postępowania, Trybunał zauważa, że skarżący nie złożył kasacji do Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie wydanego w nieokreślonym czasie przed marcem 2011 r. (zob. § 56 i 57 powyżej). Kasacja jest środkiem odwoławczym, który umożliwiłby skarżącemu przedstawienie istoty jego skargi sądom krajowym i uzyskanie tą drogą pomocy.

W związku z tym, skarga ta musi zostać odrzucona na podstawie art. 35 ust. 1 i 4 Konwencji z uwagi na niewykorzystanie krajowych środków odwoławczych.

177. Wreszcie, w części, w której skarżący podnosił, że zainicjowane przez niego postępowanie karne przeciwko funkcjonariuszom penitencjarnym było niesprawiedliwe, Trybunał zauważa, że nie był on oskarżonym w tym postępowaniu oraz, że nie przyłączył się do niego jako powód cywilny. Ponadto, art. 6 nie gwarantuje prawa do oskarżenia lub skazania osób trzecich za przestępstwo (zob., *mutatis mutandis*, *Perez przeciwko Francji* [WI], nr 47287/99, §§ 57-72, ETPCz 2004-I).

W związku z tym ta skarga nie daje się pogodzić *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a i musi zostać odrzucona zgodnie z art. 35 ust. 4.

B. Zarzut naruszeń art. 6 ust. 1 Konwencji ze względu na nieuzasadnioną długość dwóch postępowań karnych przeciwko skarżącemu oraz postępowania karnego przeciwko osobom trzecim

178. Skarżący zarzucił również, że długość dwóch postępowań karnych przeciwko niemu oraz postępowania karnego przeciwko funkcjonariuszom penitencjarnym, była niezgodna z wymogiem „rozsądnego terminu” wprowadzonym w art. 6 ust. 1 Konwencji.

179. Jednakże, w części, w której skarga dotyczy dwóch postępowań karnych przeciwko skarżącemu, Trybunał stwierdza, że skarżący nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych, co jest wymagane przez art. 35 ust. 1 Konwencji.

W tym zakresie Trybunał zauważa, że skarżący miał możliwość złożenia skarg na długość postępowania na podstawie ustawy z 2004 r. w ciągu sześciu miesięcy od dnia 17 września 2004 r. w odniesieniu do pierwszej sprawy karnej, a przez jeszcze dłuższy czas w odniesieniu do drugiej sprawy,

Trybunał badał już ten środek odwoławczy dla celów art. 35 ust. 1 Konwencji i uznał go za skuteczny w zakresie skarg na długość postępowań karnych w Polsce. W szczególności, Trybunał stwierdził, że środek ten był w stanie zapobiec zarzucanemu naruszeniu prawa do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie lub jego trwaniu oraz zapewnić adekwatne zadośćuczynienie za każde naruszenie, jakie już nastąpiło (zob. *Charzyński przeciwko Polsce* (dec.), nr 15212/03, §§ 36-42, ETPCz 2005-V).

Skarżący nie złożył skargi na podstawie ustawy z 2004 r. ani odnośnie pierwszej, ani drugiej sprawy karnej przeciwko niemu. Dlatego też nie skorzystał z dostępnego krajowego środka odwoławczego.

180. W związku z tym, ta część skargi musi zostać odrzucona na podstawie art. 35 ust. 1 i 4 Konwencji z uwagi na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych.

181. Ponadto, w zakresie zarzutu skarżącego co do postępowania karnego przeciwko funkcjonariuszom penitencjarnym, skarga ta nie daje się pogodzić *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a (zob. § 117 powyżej) i musi zostać odrzucona zgodnie z art. 35 ust. 4.

V. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.”.

A. Szkoda

182. Skarżący domagał się 16.180 złotych z tytułu poniesionej szkody majątkowej. Przedłożył różne rachunki i paragony na dowód jego wydatków na pożywienie podczas tymczasowego aresztowania. Wniósł również o zadośćuczynienie za krzywdę z uwagi na cierpienie spowodowane tymczasowym aresztowaniem, ale nie wskazał kwoty.

183. Odnosząc się do żądania zadośćuczynienia za szkodę majątkową, Rząd podniósł, że nie ma związku przyczynowego pomiędzy rzekomym naruszeniem art. 5 ust. 3 Konwencji a stratą wskazywaną przez skarżącego. W stosunku to żądania zadośćuczynienia za krzywdę, Rząd zwrócił się do Trybunału o jego odrzucenie ze względu na to, że było nieprecyzyjne.

184. Trybunał nie dostrzega żadnego związku przyczynowego pomiędzy stwierdzonym naruszeniem a rzekomą szkodą majątkową; w związku z tym odrzuca to żądanie. Jednakże, Trybunał uznaje, że skarżący poniósł krzywdę w postaci stresu i frustracji, w szczególności, lecz nie tylko, ze względu na jego bezowocne wysiłki o uchylenie tymczasowego aresztowania. Trybunał, dokonując oceny na zasadzie słuszności, przyznał skarżącemu z tego tytułu 6.500 euro.

B. Koszty i wydatki

185. Skarżący zażądał również 36.053 złotych (około 8.800 euro) tytułem kosztów i wydatków poniesionych przed Trybunałem oraz około 12.000 euro tytułem zwrotu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi (wynagrodzenia obrońców w dwóch postępowaniach karnych). Skarżący przedłożył różne rachunki dotyczące opłat pocztowych, tłumaczenia oraz wykonywania fotokopii na kwotę około 400 euro. Przedstawił również szereg faktur od swoich prawników na kwotę około 2.000 euro.

186. Rząd uznał te sumy za wygórowane. Zwrócił się do Trybunału, aby, o ile zostanie przyznana jakakolwiek kwota, obejmowała ona jedynie koszty i wydatki niezbędne, rzeczywiście poniesione i pozostające w rozsądnej wysokości.

187. Biorąc pod uwagę informacje będące w jego posiadaniu, a także ustalone kryteria, Trybunał uznaje za uzasadnione przyznanie skarżącemu, który nie był reprezentowany przed Trybunałem, kwotę 400 euro z tytułu postępowania na podstawie Konwencji.

C. Odsetki

188. Trybunał uznaje za właściwe, by odsetki za zwłokę zostały ustalone w oparciu o marginalną stopę procentową Europejskiego Banku Centralnego, do której należy doliczyć trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE,

1. *Uznaje* skargę na podstawie art. 5 ust. 1 i 3, dotyczącą zgodności z prawem i długości tymczasowego aresztowania skarżącego oraz na podstawie art. 8, dotyczącą cenzury korespondencji skarżącego, za dopuszczalną, a pozostałą część skargi za niedopuszczalną.
2. *Stwierdza*, że nie doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji;
3. *Stwierdza*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji;
4. *Stwierdza*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji;
5. *Stwierdza*
 - (a) że pozwane Państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, kwotę 6.500 euro (sześć tysięcy pięćset euro), tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz kwotę 400 euro (czteryście euro) tytułem kosztów i wydatków, plus jakikolwiek podatek, jaki może być pobrany, w przeliczeniu na walutę pozwanego Państwa według kursu w dniu zapłaty;
 - (b) że od upływu powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty, płatne od tych sum będą zwykłe odsetki według stopy procentowej równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego we wskazanym okresie plus trzy punkty procentowe;
6. *Oddala* w pozostałym zakresie żądanie skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim oraz obwieszczono pisemnie w dniu 21 marca 2017 r., zgodnie z Regulą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Marialena Tsirli
Kancierz

Ganna Yudkivska
Przewodnicząca